БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда
үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1959
АПРЕЛЬ
25
СУББОТА
№ 83 (4311)

Өртээ 20 коп.

Бистиң чуртувустуң улустарының найыралының быжыг баганазы, тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң тиилеттирбес чөленгиижи — Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгерезин!

(1959 чылдың Май 1-ге СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

ЛЕНИНИЗМ—КОММУНИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ УЛУГ ТУГУ

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 89 чыл оюн холбаштыр Москвага болган байырлыг хуралга эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ илеткели

Эштер! Бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының ынак баштыңчызы болгаш башкызы—Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 89 чыл болган оюн бөгүн Совет Эвилелиниң улустары болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен байырлалдыы-биле демдеглеп турар-дыр.

Ленин болза гениалдыг бодалчы болгаш пролетаржы улуг революсчу чораан. Амгы үениң эң-не мурнакчы аңгызы — ажылчын аңгының дайынчы угаан-бодалын, чогаадыкчы күштерин болгаш организастыг чоруун ол тодаргай көргүзүп чораан. Аныяк чалыы чораан чылдарында-ла, бодунуң амыдыралының оруун тодаргайлавышаан, ооң мурнунда чаңгыс орук—революсчу демиселдиң оруу турарын Ленин чугаалаан. Ынчангаш революцияның оруу-биле ол быжыг болгаш чайгылыш чок чоруп келген, ооң бүгү-ле маадырлыг амыдыралы—ол дээрге социал болгаш национал дарлалдың бүгү-ле хевирлерин узуткаар дээш могаг чок демисел, күш-ажылчы улустуң аас-кежиинниң нүүрүнде чижеглээр чүве чок эрес-маадырлыг чорук болган.

Бүгү делегей төөгүзүнүң чаа үе-чадазы—капитализмниң дүңдерлип дүжериниң болгаш социализмниң оруунче кижи төрелгетенниң кирериниң үе-чадазы Ленинниң ады-биле холбаалыг. Ажылчын аңгының революстуг демиселиниң кайгамчык улуг дуржулгазын түңневишаан, ниитилел амыдыралының хоойлу ёзугаар чаа чүүлдерин илеретпишаан база социализмниң бүгү-ле дайзыннарынга удур шиитпирлиг демисешпишаан, марксисчи улуг өөредигни Ленин чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүткен болгаш байыткан. Ам марксизм-ленинизм ажылчы кижи төрелгетенниң угааннарында болгаш чүректеринде шиңгээттинген, ооң империализмге удур демиселинге идейлиг күчүлүг чепсек апарган.

Ажылчын аңгының күжү революсчу партияны долгандыр ооң сырый каттыжылгазында деп Ленин көрген. Марксисчи теорияның бедиинче көдүрүлген партия харын ажылчын аңгыны тиилелгелиг социалистиг революцияга чедирип шыдаар аргалыг. Бодунуң өшпес революсчу энергиязын, ажып эрттинмес организакчы талантызын Ленин Коммунистиг партияны тургузарынче болгаш быжыглаарынче угландырган. Революсчу партияны, чаа хевирниң партиязын, үш революцияларның шуурганын таварты бистиң улузубусту эрттирген болгаш ооң демиселин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези-биле, делегейге баштайгы социалистиг күрүнени тургузары-биле чедиишкинниг доосқан партияны Владимир Ильич тургусқан.

Ленин келир үениң дугайын күзеп чораан, ооң көрүжү үе-шагның көжегезин өттүр ханылап чораан болгаш келир үени баш удур тодаргай көрген. ССРЭ-ге социализмни тургузарының планын бодунуң өлүм чок чогаадылгаларынга ол ажылдап кылган болгаш коммунистиг ниитилелди тургузарының кол-кол чадаларын айыткан.

Бистиң партиявыс бодунуң улуг баштыңчызының чагыгларын ыдыктыы-биле кадагалап болгаш күүседип турар. Ленинчи өөредигни амыдыралга боттандырбышаан, партия биле чон бүгү делегейге төөгүлүг чедиишкиннерни чедип алган. Совет социалистиг ниитилел коммунизмниң чаа улуг тиилелгелериниң үе-чадазынче кирген.

Чүгле бистиң чуртувус эвес, харын бүгү кижи төрелгетен коммунизмниң оруунга туруп алыр дээрзинге Владимир Ильич ханы бүзүреп чораан. Ооң чугаалааны болза: «А бистиң оруувус—шын орук, чүге дээрге эрте азы орай-даа бол өске чурттар база аңаа чайлаш чок чедип келир орук ол». (Т., 33, арын 136).

Ам марксизм-ленинизмниң дайынчы тугунуң адаа-биле, коммунистиг болгаш ажылчын партияларның удуртулгазы-биле бүгү делегейде миллион-миллион кижилер чоруп турар. Социализм болза күчүлүг, алдыртпайн өзүп турар күш болуп турар делегей системазы болу берген. Ынчангаш социализмниң чурттарынга буржуазияның болгаш помещиктерниң эрге-чагыргазын катап тургузарының дугайын империалистер кайы хире-даа күзээр бол—ол чорук кажан-даа боттанып бүтпес. Ленинниң чугаалааны ышкаш: **дазылындан тура тырттырган чүвелер черге база дагын өзүп үнмес.**

Ленинизмниң улуг өөредии үе-шаг-биле, амыдырал-биле ханы хынаттынган. Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле совет улус, бүгү чурттарның ажылчы чоннары кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үези дээш—тайбың болгаш улустарның акы-дуңма ёзузу дээш, коммунизм дээш демиселге чаа-чаа тиилелгелерни чедип алыр!

Ленинчи орук-биле—коммунизмниң тиилелгезинче

Эштер! Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүн кайгамчыктыг үеде демдеглеп турар-дыр бис. Бистиң Төрээн чуртувус политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг чаагай көдүрлүүшкүннүң байдалында турар. Ам совет кижилерниң бүгү бодалдары болгаш ажыл-херектери Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг боттандырарынче угланган.

СЭКП-ниң XXI съездизи—амгы үениң шылгарангай болуушкуну болган. Совет улустуң коммунизмче оруун тодаргайлап турар ооң төөгүлүг шиитпирлери делегей хөгжүлдезиниң чорудулгазынга кайгамчык улуг идиглиг салдарын чедирип, социалистиг лагерьниң күштерин улам ыңай быжыглаарынга, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкинин марксизм-ленинизмниң принциптеринге сырый каттыштырарынга идиг берип турар.

Дириг чогаадылганың, боттуг аргаларны бүгү талалыг барымдаалап көөрүнүң болгаш бурунгаар революсчу дидим чүткүлдүң ленинчи угаан-бодалы съездиниң бүгү ажылында сиңниккен. Совет ниитилелдиң хөгжүлдезиниң кайгамчык улуг чаа перспективалары эш Н. С. Хрущевтуң илеткелинде болгаш съездиниң шиитпирлеринде илереттинген, коммунистиг тургузуушкуннуң өндүр чаагай программазы ажылдап кылдынган.

Партияның XX съездизинге ооң айыткан шугумун үргүлчүлевишаан, СЭКП-ниң XXI съездизи марксисчи-ленинчи теорияны чогаадыкчы хөгжүткен, бистиң партиявысты идея болгаш политика талазы-биле байыткан, амгы үениң, коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын ханы билир чорук-биле совет кижилерни чепсеглээн. Совет улус бистиң партиявыстың ол съездизин коммунизм тургузукчуларының съездизи кылдыр улуг чоргаарланыышкын-биле адап турар.

Коммунизм дээш демисел бистиң бүгү амыдыралывыстың эчис сорулгазы болгаш бодалы болуп турар. Бистиң партиявысты ынчангаш харын Коммунистиг деп адаар, ооң эчис сорулгазы—ажылчын аңгының, бүгү ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктарын болгаш күзел-чүткүлдерин илередип турар, коммунизмниң идеалдарының тиилелгези болуп турар.

Аныяк Совет күрүне бодунуң баштайгы базымнарын кылып турган хүннерде В. И. Ленинниң чугаалааны болза: социалистиг чаартылгаларны эгелээш, ол чаартылгаларның угланган турары сорулганы, чогум-на харын—коммунистиг ниитилелди тургузарының сорулгазын боттарывыстың мурнувуска тодаргай тургузар ужурлуг бис.

Бойдус байлактарында-даа, кижи күштериниң курлавырында-даа, улустуң чогаадылгазынга революцияның бергени кайгамчык херлиишкинде-даа, күчүлүг болгаш албекшилдиг социалистиг республиканы тургузар төлээде, бүгү-ле эргежок чугула чүүлдер бистинде бар деп чүвени коммунизмниң тиилелгезинге ханы бүзүрел-биле Ленин айтып чораан. Революцияның күжүнге ол чайгылыш чок ленинчи бүзүрел миллион-миллион массаларның чогаадыкчы энергиязын оттурган, бисти бурунгаар башкарып келген болгаш башкарып бар чыдар.

Советтерниң чурту үр үеде өжээнниг капиталистиг күрүнелер-биле хүрээлеттирген карачаңгыс социалистиг чурт болуп турган. Империалистерниң чепсектиг халдаашкыннарын ойтур шавар чорук аңаа каш-даа удаа таварышкан. Чурттуң иштинге хөй санныг аңгы дайзыннары болгаш партияның хүрээлелинге оларның агентилери — троцкистер, зиновьевчилер, бухаринчылар, буржуаз националистер социалистиг тургузуушкунну үзерин оралдашкан болгаш ленинчи угланыышкындан партияны дайзын дүжүрерин бүгү-ле күштери-биле кызыткан.

Ол берге байдалдарда партия биле совет улус кажан кезээде ышкаш, ленинчи туруштарга чайгылыш чок туруп, сагыш-сеткилдиң быжыын, туруштуг болгаш маадырлыг чорукту көргүскен. Марксисчи-ленинчи теория-биле чепсеглеттинген партия ленинизмниң дайзыннарын чылча шапкан.

Коммунистиг партияның, үр чылдарда И. В. Сталинниң баштап турганы ооң Төп Комитединиң удуртулгазы-биле совет улус чуртту социалистиг ёзу-биле индустриализастаарын, көдээ ажыл-агыйны коллективизастаарын чедиишкинниг чорудкан болгаш культура революциязын боттандырып, ооң-биле ниитилелди социалистиг ёзу-биле эде тургузарының улуг сорулгаларын шиитпирлээн.

Ол үеден бээр-ле Совет чурт ленинчи оруктап чорбушаан, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң амыдыралывыстың бүгү талаларынга кайгамчык улуг чаа чаартылгаларны боттандырган.

Ам социалистиг индустрия магалыг улуг күчүнү чедип алган, колхозчу тургузуг улам-на өскен болгаш быжыккан, бистиң эртем болгаш техника талазы-биле бодалывыс туруп көрбээн бедикте турар. Партияның болгаш чазактың соксаал чок кичээнгейиниң болгаш ада сагыш салыышкынының ачызында бүдүрүлгениң болгаш эртем-техниканың эң-не нарын айтырыгларын мергежилдиг шиитпирлеп турар кайгамчык тускай эртемниглерниң болгаш эртемденнерниң хөй санныг кадрлары бисте өскен.

Ниитилел амыдыралының бүгү талаларынга бурунгаар дүрген, ёзулуг массалыг шимчээшкин бүгү чоннуң киржилгези-биле чүгле социализмден эгелээр деп улуг Ленин өөредип чораан. Ол ленинчи өттүр көрүүшкүннү төөгү чайынналдыр бадыткап турар.

Шынын сөглээрге, бистиң чуртувус техника болгаш экономика талазы-биле хожудангай чурт болуп турганындан бээр үр болчук бе ынчаш? А ам дээрге бүгү кижи төрелгетенниң мурнунда бирги черглениң үлетпүрлүг болгаш бедик хөгжүлделиг көдээ ажыл-агыйлыг социалистиг күчүлүг күрүне болуп турар, ам чурт болза, экономиканың болгаш эртем-техниканың талаларынга делегейниң эң-не сайзырангай чурту—Американың Каттышкан Штаттары-биле чедиишкинниг чаржып, а элээн хөй адырларның талазы-биле Американы ажып эрткен.

Кижилерге атом билдинмес чүве болуп турганындан бээр үр болчук бе? А ам бистиң чуртувуста делегейде баштайгы атомнуг электростанцияны туткан, атомнуг күчүлүг чаа электростанцияларны тудуп турар, улуг Ленинниң адын эдилээн атомнуг ледоколду сугже ажындирип киирген.

Космосче ужудуушкун дугайында бодал хоозун бодаашкын кылдыр санаттынып турганындан бээр үр болчук бе? А ам дээрге үшкү совет эдеринчи Черни долгандыр каш муң дескиниишкиннерни кылганының дугайында хүн бүрүнүң дыңнадыгларын болур чогууру-биле ап турар бис. Бистиң улузувустуң чогаадыкчы генийи-биле тургустунган планета Хүннү долгандыр Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң демдээ-биле дескинип чоруп турар.

Совет эртемниң болгаш техниканың шылгарангай чедиишкиннерин бүгү делегей магадаан. Бойдустуң күштерин шиңгээдип алырынга улуг маадырлыг чорукту кылган, келир үеже орукту кижи төрелгетенге айтып берип турар совет улуска ханы өөрүп көрүүшкүннүң сагыш сеткили-биле оран делегейниң бүгү-ле мурнакчы кижилери долдунган.

Бистиң Төрээн чуртувустуң улуг чаагай чедиишкиннери ССРЭ-де социализм чүгле долу эвес, харын эчизинге чедир үзе тиилээн болгаш бистиң чуртувус ам бодунуң хөгжүлдезиниң чаа үезинче—коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунун калбартырының үезинче кирген дээрзиниң дугайында партияның XXI съездизиниң төөгүлүг түңнелдеринден эртем талазы-биле ханы түңнеп көрүүшкүннү алган.

Коммунизм—ол дээрге ниитилелдиң эң-не бедик хевири болур болгаш ол дээрге кажан чүгле социализм черле быжыга бергенде хөгжүп болур деп марксизм-ленинизм өөредип турар. Ам Совет Эвилели коммунизм тургузуушкунун калбартырынче шилчиир аргалыг апарган шак ындыг төөгүлүг үеде турар. Ол дээрге ниитилелдиң бүгү талаларын — экономиказын, политиказын, идеологиязын, культуразын, моралын, делегей харылзааларын улам ыңай чайгылыш чок хөгжүдер дээни ол-дур.

Коммунистиг ниитилелдиң материалдыг үндезини чүгле амгы үениң улуг үлетпүрү, бүгү чурттуң электрижилгези болган туруп болур.

Ол ленинчи идея бистиң партиявыстың болгаш совет улустуң коммунистиг тургузуушкунга оруун чырыткылаңдыр айтып берип турар.

Бүдүрүкчү күштерниң хөгжүлдезинде чедип алдынган деңнелге даянмышаан, бистиң партиявыс коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарда бистиң аар үлетпүрүвүстү хөгжүдери болгаш сайзырангайжыдары; чуртту бүрүн электрижидерин, үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларынга эртем-техниктиг соксаал чок депшилгени чедип алырын; бүгү бүдүрүлге чорудулгаларынга комплекстиг механизацияны болгаш автоматизацияны чорударын; энергияның чаа үнер дөстерин, бойдустуң эгээртинмес курлавырларын, синтетиктиг болгаш өске-даа чаа материалдарны бүгү хемчеглер-биле ажытлаарын; бүгү ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культура-техниктиг деңнелин көдүрерин, бүдүрүлгени организастаарын экижидерин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерин эргежок чугула кылдыр санап турар.

Коммунистиг тургузуушкуннуң талазы-биле партияның айтып турар перспективтиг программазының эң чугула кезээ болза, чеди чыл планы—амгы үе-чадада партияның ленинчи чиңгине шугумун боттандырары болуп турар.

Чурттуң бүдүрүкчү күштерин бүгү талалыг хөгжүдерин, улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга бүдүрүүшкүннү улуг болгаш таарымчалыг өстүрерин чеди чыл планында көрүп турар. Ол дээрге коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарынга, капитализм-биле экономиктиг тайбың чарышка ССРЭ-ниң тиилелгезин хандырарынга шиитпирлиг базым болур. Хемчээлдериниң улуг чаагайының болгаш бодалдарының ханызының талазы-биле чеди чыл планында эрткен үеде аңаа деңнежир чүвелер чок болуп турар.

Мурнундагы-даа планнарда ышкаш, кол рольду аар индустрияга берип турар. Бүгү капитал салыышкыннарның дыка хөй кезиин олче угландырып турар. Кара болгаш өңнүг металлургия, нефть болгаш газ үлетпүрү, машина тудуу болгаш транспорт бедик темпилер-биле хөгжүүр.

Чуртту электрижидерин улам ыңай хөгжүдерин улуг ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Турбиналыг электростанцияларга бо чеди чылда чаа күчүлерниң немей өзүлдези 58—60 миллион киловатт болур. Ол дээрге 100 Днепрогэстерниң күчүзүнге деңнежир. Бистер болза чуртту калбаа-биле электрижидериниң ленинчи улуг идеязын боттандырарынга шиитпирлиг үе болур хөгжүлдениң ындыг чадазынче кирипкен бис.

Чеди чыл планының ылгалып турар онзагай чүүлдериниң бирээзи болза, бүдүрүүшкүнүнүң хемчээли барык үш катап көвүдээр химия үлетпүрүнүң дүргедээшкинниг хөгжүлдези болур. Химия үлетпүрүн хөгжүтпүшаан, улус ажыл-агыйынга улам ыңайгы техниктиг депшилгеге таарымчалыг байдалды тургузар болгаш улустуң хереглелиниң янзы-бүрү хевирлиг чүүлдерин бүдүрүп үндүреринге чиик өртектиг чиг-эттиң немелде чүүлдерин алыр бис.

Сөөлгү чылдарда көдээ ажыл-агыйның айтырыгларын Төп Комитеттиң кайы хире күш-биле болгаш чүткүл-биле шиитпирлеп турганы билдингир болгай, эштер. Алдынган хемчеглерниң ачызы-биле ол талада улуг чедиишкиннерлиг болган бис.

Кур болгаш курукшаан черлерниң улуг делгемнерин шиңгээдип алырынга совет кижилер чижеглээр чүве чок маадырлыг үүлени бүдүрген. Партияның ол мерген угааныг идеязын боттандырганы тараа бүдүрерин көвүдедиринге шиитпирлиг рольду ойнаан.

Тараа ажылының хөгжүлдезинде чедиишкиннер болза ниитиниң мал ажылын шиитпирлиг көдүреринге быжыг суурну тургузар болгаш эът, сүт база өске-даа продуктуларны бүдүрерин дыка бедидерин чедип алыр арганы берген. Мал ажылының продуктуларын чоннуң кижи бүрүзүнге онаштыр бүдүрер талазы-биле Американың Каттышкан Штаттарын эң чоокку чылдарда чедер деп—мурнакчы колхозтарның болгаш совхозтарның идип үндүргени кыйгырыгны бистиң бүгү улузувус изии-биле деткээн болгаш амыдыралга чедиишкинниг боттандырып турар.

Көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының эрес-маадырлыг күш-ажылын партия болгаш чазак төлептиг-биле үнелеп көрген. Сөөлгү чылдарда чер болгаш мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле улуг чедиишкиннери дээш бедик шаңнал—Ленин ордени-биле: Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказы, Украин ССР, Белорус ССР, Узбек ССР, Казах ССР, Кыргыс ССР, Туркмен ССР, Таджик ССР, Молдав ССР, Армян ССР болгаш чурттуң 40 областары база крайлары шаңнатканнар.

Бистиң көдээ ажыл-агыйывыс күштүг көдүрлүүшкүнде туруп турар. Чоннуң аъш-чем, а үлетпүрнүң чиг-эт талазы-биле хереглелдерин долузу-биле хандырар арганы бээр кылдыр көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ындыг деңнелин чедип алыр деп сорулга бо чеди чылда туруп турар.

Чоннуң чаагай байдалын көдүрер талазы-биле улуг хемчеглерниң калбак системазын боттандырары чеди чыл планы-биле көрдүнген. Совет Эвилелинде ажылчы чоннарга кылып турар чүүлдерниң эң биче безин үлүүн чаңгыс-даа буржуаз чуртта кылбайн турар. Бүдүрүлгеге кижи херек эвес, а кижиге бүдүрүлге херек—социалистиг амыдыралдың дүрүмү ындыг.

Социалистиг ниитилелге ажылчы чоннарның амыдыралының деңнели чүгле оларның ажыл төлевири-биле тодаргайлаттынып турар эвес, харын база хөй-ниитиниң хандырарының улуг, үзүктел чокка өзүп турар фондулары-биле ол неметтинип турар. Социал хандырылгага, пособиелерге, пенсияларга, өөреникчилер стипендияларынга, халас өөредилгеге, эмнелге хандырылгазынга, шөлээлер төлелгелеринге, школа-интернаттарны, уруглар садтарын, яслилерин, санаторийлерни, дыштанылга бажыңнарын тежээринге төлелгелерге болгаш өске-даа төлелгелерге база чиигелделерге күрүнениң чарыгдалы 1965 чылда 360 миллиард рубль чедир өзер дээрзин чугаалаарга-ла маңаа четчир. Ол болза ажылдакчы бүрүзүнге чылда үш муң сес чүс хире рубль кылдыр онаажыр. Бир эвес чуртталга бажыңнары, школалар, культура-амыдырал болгаш медицина албан черлерин тударының шугуму-биле чарыгдаттынып турар 800 рубльди база аңаа немептер болза, ажылдакчы бүрүзүнүң ажыл төлевиринге немежип турар ниити түң чылда 4600 рубль болур.

Совет кижи дугайында партияның болгаш чазактың могаг чок сагыш салыышкыны чуртталга тудуунуң кайгамчык улуг калбарыышкынындан илереп турар. Бистиң чуртка чуртталга бажыңнарының айтырыын шиитпирлээн турар болгаш чуртталга бажыңнары чедишпезиниң дугайында айтырыг шуут-ла эрткен үениң болу бээр үе ырак эвес. Чүгле чеди чылдың дургузунда хоорайларга 15 миллион чаа квартираларны болгаш көдээ черлерге 7 миллион хире бажыңнарны туткан турар. Ол дээрге, чеди чылдың дургузунда Совет Эвилелиниң бүгү чонунуң 40 хире хуузу чаагайжыдыр туткулаан чаа бажыңнарже өөрүшкүлүг-биле көжүп кире бээр дээни ол-дур, эштер.

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары чоокку чылдарда ажыл төлевирин бедиткен болгаш чоңдан үндүрүглерни дүжүрген турары-биле кады делегейде эң-не кыска ажыл хүннүг, эң-не кыска ажыл неделялыг болур. Совет Эвилелинге амыдыралдың делегейде эң-не бедик деңнели чедип алдынган турар. Ол болза партияның болгаш улустуң чаа кайгамчык улуг чаалап алыышкыны болур. Ооң ужун эки ажылдаза чогуур, эштер!

Совет улус чеди чыл планын бодунуң чоок, төрээн херээ кылдыр улуг сорук кириишкин-биле хүлээп алган. Бүгү улустуң социалистиг чарыжының күчүлүг көдүрлүүшкүнү бүгү чуртту хаара туткан. Төрээн чурттуң бүгү-ле булуңнарындан сеткил хайныышкынныг болгаш өөрүшкүлүг медээлер кирип турар. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң, колхозтарның болгаш—совхозтарның коллективтери боттарының тодаргай күчү-шинээлерин тодарадып, чеди чыл планының онаалгаларын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле хүлээлгелерни ап турар. Коммунизм тургузуушкунунуң ниити хереэнге бодунуң үлүүн киирерин совет кижи бүрүзү оралдажып турар.

Металлургтар, машина тудукчулары, нефтичилер, пөсчүлер, тудугжулар, химия үлетпүрүнүң болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының ажылдакчылары чеди чылдың онаалгаларын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышта кирипкеннер. Украин ССР-ниң, Казах ССР-ниң, Литва ССР-ниң, Латви ССР-ниң, Молдав ССР-ниң болгаш Россия Федерациязының хөй-хөй областарының көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери чаагай патриотчу сеткил-бодалдар-биле сорук кирип, боттарының аргаларын санап көргеш, чеди чыл планының онаалгаларын ийи чыл бурунгаар—беш чыл иштинде күүседир деп шиитпирлээннер. Боттарының берген сөзүн олар алдарлыы-биле күүседир дээрзинге чигзиниг турбас.

Чеди чылдың бирги чылының бирги кварталының планын күүсеткениниң дугайында Төп Статистика эргелелиниң парлап үндүрген сан-медээлери болза, эрткен чылдың ол-ла үезинге бодаарга, бүдүрүлгениң хемчээлин 11 хуу көвүдеткеш, бистиң үлетпүрүвүс улуг чедиишкинни чедип алганын көргүзүп турар. Ол болза келир үеге хамаарыштыр эки деңдек болур-дур.

Чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседири дээш социалистиг чарышта ленинчи идеяларның амыдыралчы күжү тодаргайы-биле илереп турар. Дөртен чыл бурунгаар баштайгы коммунистиг субботниктерни коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демиселге ажылчын аңгының улуг эгелээшкини кылдыр Владимир Ильич Ленин көрген. Бистиң хүннеривисте социалистиг чарыштың ленинчи идеязы коммунистиг күш-ажылдың бригадаларының болгаш бүдүн коллективтериниң кайгамчыктыг шимчээшкининде чаа хөгжүлдени чедип алган. Бүгү улустуң социалистиг чарыжы — чеди чыл планы чүгле күүсеттинген турар эвес, харын база ажыр күүсеттинген турарының быжыг магадылалы болур.

Кижи төрелгетенниң алыс күзелин амыдырал кырынга боттандырып—коммунистиг ниитилелди тургузуп турар кайгамчыктыг үеде бис чурттап турар-дыр бис... Бистиң чуртувустуң мурнунда чаа, чырыткылыг хаяалар ажыттынып турар. Коммунизм тургузарынга совет улуста бүгү-ле аргалар бар. Ынчангаш, бодунуң шылгаттынган баштыңчызы—Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улус ол төөгүлүг сорулганы ленинчи ёзу-биле шиитпирлээр.

Эштер! Социализмни долузу-биле болгаш үзе тиилээнинде, коммунизмче оруктап бистиң шудургу шимчээшкинивисте өлүм чок ленинчи идеяларның дириг боттаныышкынын көрүп турар бис. Бистиң бүгү-ле чедиишкиннеривис — ол дээрге совет улустуң маадырлыг демиселиниң түңнели, Коммунистиг партияның организакчы болгаш удуртукчу ажыл-чорудулгазының түңнели болур.

Бистиң партиявыстың күжүнүң болгаш быжыының күчүлүг үндезини — марксизм-ленинизмге ооң шынчызында. Улуг-даа, бичии-даа, бүгү-ле чүүлдерге улуг Ленинниң өөредиин ол удуртулга болдуруп турар. Ленинизмниң революсчу принциптерин үрээрин ол кажан-даа, кымга-даа болдурбайн турган. Чайгылыш чок ленинчи политиказы-биле, бедик идейлии-биле, бодунуң хүрээлелиниң сырый каттышканы-биле болгаш ажылчы чоннарның эрге-ажыктары дээш эрес-маадырлыг демисели-биле Коммунистиг партия улус массаның бүзүрелин болгаш ынакшылын чаалап алган.

Ниитилел хөгжүлдезиниң, бүгү-ле революсчу чаартылгаларның шиитпирлиг күжү улус массалар болур дээрзин бистиң партия барымдаалап турар. Массаның дуржулгазын өөренип түңнээри, оларның амыдыралын, эрге-ажыктарын болгаш негелделерин билири, массалар-биле доктаамал харылзаалыг болуру—партияның чедиишкинниг ажыл-чорудулгазының чайлаш чок негелдези болур деп Ленин өөредип чораан. Массаның амыдыралындан, практиказындан, дуржулгазындан партия болза коммунистиг тургузуушкуннуң оруктарын болгаш аргаларын шыны-биле тодаргайлаарынга улуг мерген угаанны ап турар.

Коммунистиг партия сөөлгү чылдарда партия амыдыралының ленинчи нормаларын катап тургускан болгаш улам ыңай хөгжүткен. Ол болза, партия, күрүне болгаш ажыл-агый тургузуушкунунуң бүгү-ле звеноларынга демократтыг централизмниң принцивин, коллективтиг удуртулганың аргазын чайгылыш чокка чорудуп турар. Ооң түңнелинде массалар-биле ооң харылзаазы улам-на калбарган болгаш быжыккан, совет улустуң идепкейи улам бедии-биле көдүрүлген.

Улуг революсчу мергежилди, кадыр эргилделер үезинде чаа байдалды барымдаалап турган шын шугумну айтып, бодунуң организакчы болгаш политиктиг ажылын эде тургузуп билирин Ленинден партия салгаг кылдыр алган. Сөөлгү беш чыл чурттуң амыдыралынга төөгүлүг кадыр эргилде болган деп долу үндезин-биле чугаалап болур, ол эргилде болза Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказының өйү келген айтырыгларын дидим болгаш чогаадыкчы шиитпирлээрин, удуртулганың чаа хевирлерин болгаш аргаларын ажылдап кылырын партиядан негээн.

Бүгү улустуң идепкейлиг деткимчези-биле партия коммунистиг тургузуушкунну удуртур талазы-биле элээн хөй дидим, ёзулуг революсчу хемчеглерни ажылдап кылган болгаш боттандырган. Партияның Төп Комитединиң инициативазын ёзугаар үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарарын чедиишкинниг-биле эде тургускан, машина-трактор станцияларын эде организастаан. Совет хоойлужудулгага, чурттуң улус ажыл-агыйының планнаашкынынга, үндүрүг болгаш белеткел политиказынга үндезин өскертилгелерни киирген. Эвилелдешкен республикаларның эргелери калбартынган, улус өөредилгезиниң системазы чаартынып турар. Политиктиг болгаш экономиктиг эң улуг ужур-дузалыг ол чаартылгаларның чаагай үре-түңнелдерин амыдырал көргүскен.

Чаа негелделерни, чаа байдалдарны барымдаалап көрбүшаан, экономиканы хандыр өөрениринче массалар-биле боттуг үре-түңнелдиг болгаш политиктиг ажылче бистиң удуртукчу кадрларывыстың шиитпирлиг эргилдезин партия кылган. Бедик негелделиг болур чоруктуң болгаш чоңга шынчы бараан болуруунуң ёзузунга оларны партия кижизидип турар. Кадрлар ленинчи принциптиг болурун, оларга даас-

(Төнчүзү 2 арында).

ЛЕНИНИЗМ—КОММУНИЗМНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ ДЭЭШ ДЕМИСЕЛДИҢ УЛУГ ТУГУ

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 89 чыл оюн холбаштыр Москвага болган байырлыг хуралга эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ илеткели

(Төнчүзү).

кан херекти ылаптыг билген турарын четпестерге эптеш чок болурун, коммунистиг тургузуушкуннуң практиказында чаа, мурнакчы чүүлдерни деткип база боттандырып шыдаар турарын партия өөредип турар.

Бистиң партиявысты революсчу чаартыкчыларның партиязы, чаартыкчыларның партиязы деп, Ленинниң адааны дыка-ла шынныг болган-дыр! Чаңгыс черге турбазы, чедип алдынган чүүлге оожургавазы, чайгылыш чокка буруңгаарлаары—ажылдың ленинчи стили ында илергейлеттинип турар. «Хамык ужур чүдел дизе, бистиң мурнуву дуржулгавыстың биске ажылдап бергени билиишкин-биле оожургап болбазында, а **ылавыла улам буруңгаар** чорууруңда, **ылавыла улам хейнү** чедип алырында, элээн чиик сорулгалардан эң берге сорулгаларже ылавыла шилчииринде болур. Ол чокта кандыг-даа депшилге черле болдунмас, социалистиг тургузуушкунга депшилге база болдунмас»—деп, Владимир Ильич Ленин бижээн. (Чогаалдар, том 28, арын 172).

Келир үеже шинчилеттинмээн, чаа оруктарны ажытпышаан, чыл бүрүде чаа, улам улуг сорулгаларны бөдүрүп, шиитпирлевишаан, Коммунистиг партия Ленинниң ол чагыын удуртулга болдуруп турар.

Эалчеглиг сорулгаларны боттандырарынче массаларны мобилизаставышаан, партияны соңгаар дедир тырттарларга, ленинчи оруктан ону чайладырын оралдажырларга удур партия кам-хайыра чок демисежип турар. Партияның ленинчи кол шугумунга удур, СЭКП-ниң XX съездизиниң хүлээп алганы политиктиг угланыышкынга удур, партияның удуртукчу ролюнга удур демиселди чорудуп турган сүлчээчилерниң болгаш чарылдырыкчыларның—Маленковтуң, Кагановичиниң, Молотовтуң, Булганинниң болгаш Шепиловтуң партияга удур чүдек-бужар бөлүүн бүгү совет улустуң изиг чүүлдүгзүнүүшкүнү-биле идея болгаш политика талазы-биле партияның бир эп-сеткилдиг болгаш шиитпирлиг чылча шапкан ужуру шак ында. Ленинниң сөстерин ёзугаар партия «демир орук поездизи чээргеннерни кайы хире чиңги-биле ырадыр ап октап турары ышкаш» ол ырбакчыларны оруктан ынчаар ырадыр ап октапкан (Чогаалдар, том 26, арын 271).

Экономиканы болгаш культураны, улустуң амыдыралының деңнелин бөдүрбүшаан, буруңгаар бүзүрелдиг бар чоруур бис. Коммунистиг тургузуушкуннуң дуржулгазын түңнеп мөөңнээнинге үндезилээш, ленинчи өөредигни партия чогаадыкчы ёзу-биле хөгжүдүп турар. Теорияның болгаш практиканың чарылбас харылзаазы—Коммунистиг партияның бүгү ажыл-чорудулгазының үндезин онзагай чүүлү.

Совет Эвилелиниң улустары боттарының тургузукчу күш-ажылының түңнелдери-биле дүрүм ёзугаар чоргаарланып турар. Олар бистиң партиявыстың болгаш Ленинниң шынчы өөреникчизи, талантылыг организакчы, Коммунистиг партияның, Совет күрүнениң база бүгү делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгарангай ажылдакчызы Никита Сергеевич Хрущевка баштаткан ооң Төп Комитединиң чаагай үре-түңнелдиг болгаш ленинчи ёзу-биле өткүр көрүкчү ажыл-чорудулгазын бистиң бүгү-ле чедиишкиннеривистен көрүп турарлар.

Бистиң күрүневистиң политиктиг болгаш экономиктиг күчүзүн күштелдирер, совет демократияны хөгжүдер, улус массаларның идепкейлиг чоруун бедидер болгаш күрүне, ажыл-агый база культура тургузуушкунун эргелеп башкарарынга оларны калбаа-биле киириштирер дугайында Коммунистиг партия могаг чок сагыш салып турар. Күрүне органнарының күүседип турары эрге-хүлээлгелерни хөй-нити организацияларының эргелеп башкарарынче чоорту шилчидеринче угланган шугумну партия чайгылыш чокка чорудуп турар.

Совет күрүнени быжыглавышаан, күрүнениң дүжерииниң дугайында марксисчи-ленинчи өөредигден бистерни чайлап турар дээр янзы-биле бисти ревизионистер буруудадып турарлар. Ревизионистер ленинизмни хажыдып, бистиң партиявысты нүгүлдеп турар. Күрүнениң дүжери чүгле бүрүн коммунизм үезинде болдунар. Дайынзырак империалистиг лагерь туруп турар амгы үеде социалистиг күрүнени кошкадыры—ажылчын аңгының, бүгү ажылчы чоннарның херээн өскерликчи чоруктуң оруунга кииргени болур.

Бистиң партиявыс марксизм - ленинизмге шынчы. Чурттуң экономиктиг күчүзүн күштелдирбишаан, улустуң чаагай байдалын бөдүрбүшаан, ол моон соңгаар-даа Совет күрүнени быжыглаар апаар. Тайбың тургузуушкуннуң улуг планнарын боттандырбышаан, бистиң чурттувустуң айыыл чок чоруун серемчилелдиг камгалаар, Совет Эвилелиниң шылгарангай эрес-дидим Чепсектиг Күштерин улам-на сайзырангайжылар бис. Бистиң төрээн чурттувустуң алдарлыг камгалакчыларын техника талазы-биле болбаазырангай чепсек-биле хандырар дээш партия болгаш улус күштерин хайыралавас. Ленинниң мындыг кыйгырыын амыдыралга улам туруштуг болгаш шиитпирлиг боттандырар бис: кажан кезээде белен болур, бистиң Төрээн чурттувустуң камгаланыр аргалыын карак огу дег хайыралаар. Бистиң алдарлыг маадырлыг Совет Армиявыстың күжүн көвүдедир.

Коммунизмче шилчииринге бистиң ниитилелдиң бүгү хамаатыларының культуразының, эртеминиң болгаш медерелдиниң бедик деңнели негеттинер деп ленинизм өөредип турар. Ынчангаш, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгези, чаа ниитилелдиң кижизин чаа ёзу-биле кижизидери партия, совет, профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нити организацияларының ажыл-чорудулгазында төп сорулга болуп турар.

Коллективизмниң болгаш күш-ажылга ынакшылдыг чоруктуң, патриотизмниң болгаш болунуң интернационалчы хүлээлгезин хандыр билириниң ёзузунга, буржуаз идеологияның бүгү илерээшкиннеринге эптеш чок болурунуң, марксизм-ленинизмге шынчы болур чоруктуң ёзузунга совет кижилерни партия кижизидип турар. Ол чаагай сорулганы боттандырарынче Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң идейлиг салдар чедирериниң күчүлүг бүгү аргалары, бүгү аас болгаш парлалга пропагандазы, литература болгаш уран-чүүл угланган.

Чоннуң чогаадыкчы чүүлдериниң кайгамчык үндезини амгы үеде ышкаш кажан-даа ындыг күчүлүг күш болуп турбаан. Кижи төрелгетенниң эчис күзелин амыдыралга боттандырарынга кайгамчык чаагай ниитилелди—коммунизмни тургузарынга партия болгаш чон өзүп турар долу күштерлиг, быжыг тура-соруктуг болгаш шиитпирлиг.

Улустарның тайбыңы, хосталгазы болгаш найыралы дээш демиселге ленинизмниң идеялары тиилеп турар

Эштер! Ленинизм—интернационалчы улуг өөредиг, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының күзел-соруктары болгаш идегелдери ында илергейлеттинген. Пролетариат болунуң күштериниң бүгү делегей хемчээлинге каттыжышкынын капиталга удур тургузуп шыдаар болза, ындыг таварылгада тиилелгени чедип ап болур деп Ленин өөреткен. Революсчу-интернационалисчи Владимир Ильич Ленин бүгү делегейде дарлатканнарны болгаш мөлчүткеннерни сырый каттыштырар херекке болунуң бүгү энергиязын берип чораан. Бүгү делегейниң пролетаржы эп-сеткил каттыштырылгазының ленинчи чагыгларының ёзузунга кижизиттинген бистиң чурттувустуң ажылчын аңгызы, улустары бүгү делегейниң пролетарийлери-биле болгаш ажылчы чоннары-биле найыралдың база акы-дуңмалышкы чоруктуң харылзааларын соксаал чокка быжыглап турарлар.

Бис улуг Кыдаттың, Польшаның, Чехословакияның, Герман Демократтыг Республиканың, Румынияның, Болгарияның, Венгрияның, Албанияның, Вьетнамның Демократтыг Республиказының, Корей Улус-Демократтыг Республиканың, Моол Арат Республиканың улустары-биле акы-дуңмалышкы эвилел болуп алгаш коммунизмче бар чыдар бис. Миллиард чыгыы кижилерни каттыштырып турар делегейниң социалистиг лагери болза, ажылчы чоннарның бүгү делегейге төөгүлүг чаалап алыышкыны, марксизм-ленинизмниң кайгамчык улуг тиилелгези болур. Социалистиг нацияларның бузулбас кады ажылдажылгазы болза, тайбыңның күштериниң болгаш бүгү кижи төрелгетенниң депшилгезиниң күчүлүг чөленгиижи болур.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин социалистиг чурттарның улустары, даштыкы коммунистиг болгаш ажылчын партиялар изиг-биле деткээн. Совет Эвилели-биле кады коммунизмче чорууру дээрге, экономиканы дүрген хөгжүдер, социалистиг чурттарның чаңгыс эвин быжыглаар болгаш капитализм-биле экономиктиг тайбың чарышка ниити күжениишкиннер-биле тиилелгени чедип алыр дээни ол деп улус демократиязының чурттарында бистиң өннүктеривис чугаалап турар. Социалистиг система, ооң чедиишкиннери делегей хөгжүлдезиниң бүгү чорудулгазынга улуг салдарны көргүзүп, капиталистиг мөлчүлгеден болгаш колониалдыг дарлалдан хосталыры дээш демиселче улустарны сорук киирип турар.

Дарлаткан улустар империализм-биле демиселче көдүрлүп үнер болгаш ооң кинчи-бегин үзе шааптар деп Ленин баш буруңгаар көрген. Колониалдыг болгаш хамаарылгалыг улустар «бүгү-ле делегей капитализмниң кризиске ылавыла чедирер ындыг хөгжүлдеге кирер дээр дугайында ленинчи күштүг сөстер боттанып турар» (Чогаалдар, т. 33, арын 457).

Колониалдыг дарлалдың бужар-бак системазының үндезинин буступ турар. Азияның, Африканың, Латин Американың улам-на чаа-чаа чурттарының улустары хамаарышпас национал хөгжүлдениң оруунче чыл бүрүде кирип турар. Сөөлгү чылдарда улустуң тура халышкынының түңнелинде Иракка феодал-монархиялыг бөлүк дүжүрттүнген болгаш хамаарышпас Ирак Республика тургустунган; Гвинея Республика бодунуң хамаарышпас чоруун чарлаан; Колумбияда, Венесуэлада, Кубада ханныг каржы-дошкун ёзу-чурум дүжүрттүнген. Колониалдыг ёзу-чурум ам-даа туруп турар черге улустарның ыйыышкыны-биле ол ёзу-чурум шуут буступ дүжер үе чоокшулап олурар. Ол болза, колониализмниң араатанзыг чоруунга удур кижи төрелгетенниң улуг тиилелгези болур.

Ынчалза-даа империалистер боттарының тамчыктарындан эки тура-биле ойталаарын күзевейн турарын уттуп болбас. Империалистерниң эрге-чагыргазындан чүткүп үнген улустарга удур олар кара сагышты күштелдирип турарлар. Бир чамдык чурттарга империалистер реаксылыг феодал дүжүметтерниң үүлгедиглериниң дузаламчызы-биле болунуң тергиидели артырып алырынга ам-даа идегеп, үймээннерни болгаш өнчүк-чөңгээлерни күштелдирип турар. Өскелеринге—олар буржуаз-националисчи күштерге кордап, оларны боттарының талазынче киир тырттарын оралдажып, антикоммунистиг дембээрелди кыпсып турарлар. Колониалдыг дарлалдан улустарның бүрүн адырлырының эрге-ажыктары бүгү-ле антиимпериалистиг күштерниң улам улуг чаңгыс эвин болгаш сырый каттыжышкынын негеп турар.

Совет Эвилели болза, хосталга болгаш болунуң национал хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар бүгү улустарның кезээде шынчы өннүү болуп келген болгаш болур-даа. Бүгү улустар-биле болунуң харылзааларынга бистиң партиявыс болгаш чазаавыс интернационализмниң улуг ленинчи принциптерин удуртулга болдуруп турар.

«Хостуг делегей» дээр чүвениң талазындан үптеп дээрбедээр чоруктуң болгаш күчүлээшкиннерниң чүс-чүс чылдардагы кол черлери болуп чораан Азияның болгаш Африканың чурттарының улустары бистиң ак-сеткилдиг дузаламчывысты болгаш акы-дуңма деткимчевисти бедик-биле үнелеп турар. Бис ёзулуг дең эргениң, улустар аразынга акы-дуңмалышкы чоруктуң болгаш иштики херектерге холгаарлавазының ленинчи принциптерин моон соңгаар-даа хажык чокка удуртулга болдурар бис.

Бүгү кижи төрелгетенниң угаан бодалын хайныктырып турар төп айтырыг болза, тайбыңны камгалаары болур. Улустар дайыннарны узуткаарын, дайын бүрүзүнүң таварыштырар уржуктарындан болгаш когаралдарындан адырлырын чүс-чүс чылдарда бодап чорааннар. Ам кижи төрелгетен ол чаагай сорулганы боттандырып болур ындыг үе-чадада чедип келген.

Совет Эвилели, бүгү социалистиг чурттар боттарының бүдүжүнүң талазы-биле тайбыңга ынакшылдыг, тайбыңны камгалаарынга болгаш быжыглаарынга сонуургалдыг чурттар болуп турар. Мында мөлчүкчү аңгылар чок, капиталистиг монополиялар чок. Чепсегленишкиннерни эндере бүдүрери, өскениң девискээрлерин эжелээри, дайыннар социалистиг чурттарның боттарының хөгжүлдезинге хереглеттинмейн турар. Харын-даа социализмни болгаш коммунизмни тургузарда биске быжыг болгаш үр тайбың эргежок чугула.

Капитализмниң делегейинде байдал өске, амгы үениң империализми капитализмниң кол чөрүлдээлерин—бүдүрүкчү күштерниң болгаш бүдүрүлге харылзааларының аразында чөрүлдээлерни хемчээлин ажарынга чедир чидиглендирген. Империалистиг чурттарның чагырыкчы бөлүктери экономиканы хоозун бодалдын аргазы-биле, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрериниң, канчаар-даа аажок хөй шериг чарыгдалдарының дузазы-биле деткиирин оралдажып турар. АКШ-та дайын сорулгаларынга чыл бүрүдеги чарыгдалдар канчаар-даа аажок улуг түң—50 миллиард хире доллар болуп турарын чугаалаарга-ла четчир.

Колдуунда чепсегленишкинге чарыгдаттынып турар чондан үндүрүглер күш-ажылчы америк өг-бүле бүрүзүнүң орулгаларының барык-ла үштүн бирин сырып турар.

Чепсегленишкиннерни эндере бүдүрери болза, ажылчын аңгыга харын-даа буянныг чаагай чорук, ол ажыл чок чорукту кызырарынга дузалап турар деп көргүзерин америк буржуаз экономистер оралдажып турар. Бо талазы-биле чоокта чаа «Нейшн» деп америк журнал «чепсегленишкиннерни эндере бүдүрериниң дузазы-биле ажыл чок чоруктан чайлаар деп оралдажыышкын болза, ниити мелегей чоруктан артык чүве-дир»—деп шын эскерип көрген.

Чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерге АКШ-ка ажыл чок чоруктуң кестүп бербээн бедик деңнели хевээр артып турарын фактылар чугаалап турар. Тускай статистиканың медээлерин ёзугаар алырга безин шуут ажыл чоктарның саны 5 миллион чоокшулап турар. Олар өг-бүлелери-биле кады 20 миллион американнар болуп турар, олар боттарының амы-тынныг турары дээш түрегделге болгаш коргунчуг чорукка таварыжып турар. Оон аңгыда ол-ла тускай медээлер ёзугаар алырга, четче эвес ажыл неделязында ажылдап турарлар 10 миллион ажыг.

Апрельдиң эгезинде Вашингтонта болуп эрткен, ажыл чок чорук талазы-биле конференцияның чоокта чаа бистиң парлалгавыска парлаттынган материалдары болза массалыг хоочураан ажыл чок чорук дээрге национал ядарал, Американың Каттышкан Штаттарының миллион-миллион ажылчы чоннарының халавы болурун бүзүрелдии-биле чугаалап турар. Ол болза, оларга аш-чуттуг болгаш аар-берге качыгдал-түрегделди таварыштырып турар. Ол документилер болза, капиталистиг «дываажаң оранының» дугайында буржуаз пропаганданың чулчуруун сойгалап илередип турар.

Чепсегленишкиннерни эндере бүдүреринден байып турар АКШ-тың капиталистиг монополиялары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырының болгаш дайын сорулгаларынга акшаландырыышкыннарны кызырарының оралдажыышкыннарынга бар-ла шаа-биле удурланып турар.

Бүгү чурттарның улустары дайынны күзевейн турар. «Соок дайын» деп адаар чүве оларга хөөн булганчыг апарган. Атомнуг дайынны планнап турар империалистиг күштерге удур улустарның килеңнээшкини өзүп турар. Тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш туржуп турар хөй-ниитиниң күштери капиталистиг чурттарда өзүп база быжыгып турар. Тайбың дээш, тайбың кожа-хелбээ турары дээш демисел бүгү чурттарның эң калбак массаларының негелдези апарган. Янзы-бүрү үзел-бодалдарның кижилерин каттыштырып турар демократтыг организациялар болгаш эвилелдер тайбыңны күзеп, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин соксадырын, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти хоругдаарын негеп турар. Боттарының чурттарының демократтыг өске-даа күштери-биле кады тайбың дээш демиселге чаңгыс аай фронт-биле кирип турар тайбың дээш, чаа дайынның айыылынга удур демиселчилерниң бирги одуругларында коммунистиг болгаш ажылчын партиялар чоруп турар.

Совет Эвилели болгаш өске-даа социалистиг чурттар тайбыңның болгаш улустар аразында найыралдың политиказын чүткүлдүг болгаш чайгылыш чок боттандырып турар деп чүвени улустар көрүп турар. Ол политиканың үндезининде аңгы-аңгы социал-политик тургузуглуг күрүнелерниң тайбың кожа-хелбээ турарының ленинчи идеязы сиңниккен.

Совет Эвилелиниң ырадыр көөр, ээлдек болгаш ленинчи боттуг даштыкы политиказы бүгү делегейге Совет күрүнениң ат-алдарының дыка улуг өзүлдезин хандырган. Ол политика тайбыңның болгаш улустар аразында кады ажылдажылганың империалистиг дайзыннарының улуска удур айыылдыг кара-сагыштыг бодалдарын каш удаа үзе шапкан. Бүгү делегей ареназында инициатива Совет Эвилелиниң холунда өскерлиш чок туруп турар деп, буржуаз парлалга безин миннип турар. Ол инициативаның чажыды чүдел дизе, тайбыңның политиказы бистиң улузувустуң, бистиң күрүневистиң эрге-ажыктарынга долу дүгжүп турарында деп чүве билдингир.

СЭКП-ниң XXI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлери тайбыңны камгалаарынга шылгарангай улуг ужур-дузалыг болуп турар. Чеди чыл планын, а ол ышкаш социалистиг өске-даа чурттарда планнарны күүседир чорук социалистиг чурттарга удур дайынны кыпсып үндүрер болза империалистерге улуг айыылдыг деп чүвени күш дегээр политиканың кескү талалакчылары безин билген турар хире кылдыр социализмниң делегей системазын шак ындыг күчүлүг болдуруп турар. Чер кырынга социализмниң долу тиилелгези болурунуң мурнунда-ла, делегейниң чамдык кезиинге капитализм хевээр артып турда, кижи ниитилелиниң амыдыралындан делегей дайынын чайладырының боттуг аргазы тыпты бээр деп чүвени бо үениң хөгжүлдези көргүзүп турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң даштыкы политиказы делегейде дүшкүүрлүг чорукту бүрүнү-биле кошкадырын чедип алырынче угланган. Ол сорулгаларны чедип алырынга дузалап болур бирги чергениң чугула хемчеглери болза, Германия-биле тайбыңның керээзин чарары, Барыын Берлинде байдалды таарымчалыг болдурары болур деп Совет чазак саналдаан.

Делегейниң ийиги дайынының соонда, 14 чыл эрткенде Барыын Германияның болгаш Барыын Берлинниң девискээри империалистерге эжелеттирген болгаш чаа агрессияны белеткээринге бааза кылдыр ажыглаттынып турар чорук-биле Совет Эвилели болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа күрүнелер эптежип шыдавас.

Дүшкүүрлүг чорукту кошкадырының болгаш бүгү делегей байдалын кадыкшыдарының карачаңгыс боттуг оруу Германия-биле тайбыңның керээзин чарарының болгаш Барыын Берлинде байдалды таарымчалыг болдурарының дугайында совет саналдарда деп чүвени улустар көрүп турарлар. Тайбыңның оруун дилеп тывар талазы-биле улустарның негелделери баштайгы түңнелдерни берип, АКШ-тың, Англияның, Францияның чазактарынга тодаргай салдарны чедирип турар. Сөөлгү чылдарның дургузунда Совет Эвилелиниң оралдажып келгени, Чөөн болгаш Барыын чүктерниң күрүнелериниң баштыңнарының болгаш даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралдарын эрттирер дугайында дугуржулгага ам чедип алдынган. Бир эвес Барыын чүктүң чурттарының күрүне ажылдакчылары «соок дайынның» чылдарының дургузунда мөөңнээн бак бодалын ырадыр ап октааш, улустарның тура-соруун барымдаалаар болза, тайбыңны камгалаарынга ажыктыг шиитпирлерни ажылдап үндүрүп, улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту кошкадырын чедип ап болур.

Тайбыңны камгалаары болгаш улустарны дайынның айыылындан чайладыры дээш Совет чазак чепсегленишкинни дүжүрериниң, күрүнелерниң чепсектиг күштерин кызырарының, атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадырының айтырыгларын шиитпирлээрин кызымаа-биле оралдажып турар. Бүгү-ле бар аңгыларның деңзигүүр хемчээн, иштики болгаш даштыкы байдалдарны шыңгыы барымдаалап тургаш, политиканы чорудар деп Ленин партияны өөредип чораан, тайбың бөду чедип келбес деп ол өөреткен. Улустар моон соңгаар-даа бодамчалыг болур, тайбыңның дайзыннарының янзы-бүрү чимзениишкиннеринге серемчилелдиг болур ужурлуг. Улустарның социалистиг кады ажылдажылгазын быжыглаары болгаш хөгжүдери, национал-хосталгалыг шимчээшкинниң күштерин, тайбың дээш демиселчилерниң бүгү күштерин улам сырый каттыштырары эргежок чугула.

Ажылчы чоннарның депшилгези болгаш аас-кежик дээш демиселге бүгү делегейниң пролетариадының күчүлүг күжү—коммунистиг шимчээшкинниң тывылганы болгаш хөгжүлдези Ленинниң ады-биле тудуш харылзаалыг. Бүгү делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң хөй санныг отрядтарының чаңгыс эви болгаш сырый каттышканы, марксизм-ленинизмге оларның чайгылыш чок бердингени СЭКП-ның XXI съездизиниң хүннеринде база катап көзүлген. Бистиң партиявыс делегейниң бүгү коммунистиг болгаш ажылчын партиялары-биле найыралды болгаш эп-сеткил каттыштырылгазын, бүгү делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң чаңгыс эвин моон соңгаар-даа улам-на быжыглаар.

Коммунистиг болгаш ажылчын партиялар марксисчи-ленинчи өөредигниң арыг-чаагай болурун камгалап, бо үениң ревизионистериниң үзел-бодалдарын чаза шаап, оларны капитализмниң саттыныкчылары, ажылчын аңгының өскерликчилери деп сойгалап илередип турарлар. Оппортунизмни ажып тиилээн чорук социализмни болгаш коммунизмни чедиишкинниг тургузарын хандырып, капиталистиг чурттарда ажылчын аңгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның ёзулуг баштыңчызы болур коммунистиг партияларның ролюн бедидеринге идиг болуп турар.

Коммунизмни болгаш коммунистерни бистиң аңгы дайзыннарывыс хөй-хөй чылдарда нүгүлдеп турарлар. Ынчалза-даа, империалистерниң болгаш оларның дузалакчыларының чеже-даа күжениишкиннери турзажок, марксизм-ленинизмниң өөредии, коммунизмниң идеялары бүгү делегейде нептереп турар. «Дүннүң караңгызын хүннүң херелдери тарадыр сывырып база чырыдып турары ышкаш коммунизмниң идеялары кижилерниң медерелинче болгаш чүректеринче улам-на ханылап кирип турар. Хүн бүрүде-ле хүннүң чөөн чүктен үнүп келири ышкаш коммунизм чер кырында база-ла ызыртыныышкын чокка нептереп турар» деп Н. С. Хрущев чугаалаан.

• • •

Эштер! Бистиң үевис—коммунизм тургузуушкунунуң, марксисчи-ленинчи идеяларның тиилелгезиниң үези болур. Ол идеяларның хаара тырттыкчы күштери канчаар-даа аажок улуг, ол идеялар—бүгү мурнакчы кижи төрелгетенниң угаан-бодалдарының ээзи, келир үе оларга хамааржыр.

Коммунистиг партия, совет улус ленинизмниң тугунга шынчы. Бистиң партиявыстың бүгү төөгүзү, ажылчы чоннарның маадырлыг демисели, оларның чедиишкиннери улуг Ленинниң ады-биле тудуш харылзаалыг. Коммунистиг партияны совет улус бодунуң шылгаттынган баштыңчызы деп, коммунизмниң чаа тиилелгелериниң үндезини—ооң ленинчи политиказында болгаш шылгарангай удуртулгазында деп көрүп турар.

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 89 чыл оюн демдеглевишаан, совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, социалистиг лагерьниң бүгү чурттарының улустары-биле сырый чаңгыс эптиг, коммунизмниң бедиктеринче бүзүрелдиг чоруп орар.

Делегейни чаартырының өөредии—ленинизм делгерезин!

Бистиң ленинчи Коммунистиг партиявыс делгерезин!

Коммунистиг ниитилелдиң тургузукчузу—совет улуска алдар!

Марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле, шылгаттынган ленинчи орук-биле—коммунизмниң тиилелгезинче, буруңгаар!

(Эш Л. И. Брежневтиң илеткелин диңмиттиг болгаш үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары каш-даа удаа үзе кирип турган).

ЛЕНИНИЗМНИҢ УЛУГ ТУГУНУҢ АДАА-БИЛЕ

ССР Эвилелиниң Улуг театрынга байырлыг хурал

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи, социалистиг революцияның гениалдыг стратеги, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштыңчызы болгаш башкызы Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 89 чылының оюн совет улус, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетен демдеглеп турар.

Алдарлыг ойну бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары болза СЭКП-ниң XXI съездизиниң айтып бергени коммунизм тургузуушкунунуң калбартырының программазын чедиишкинниг күүседири дээш демиселге кирипкен уткуп турарлар. Ол программа Ленинниң өлүм чок идеяларының ёзулуг улуг тиилелгези болур. Ленинизмниң идеялары амгы үениң башкарыкчы күжү, бүгү делегейге коммунизмниң тиилелгези дээш демиселдиң тугу болу берген.

Москва, апрельдиң 22. Москваның партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнге холбаштырган байырлыг хуралы ССР Эвилелиниң Улуг театрынга 18 шакта ажыттынган. Чеди чылдың онаалгаларын боттандырарынга баштайгы салыышкынны кирип турар найысылалдың ажылчын ангызының төлээлекчилери, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчылары, өөреникчи аныяктар маңаа четкилеп келгеннер.

Сценаның ханызында улуг кызыл пөстүң хаязында В. И. Ленинниң скульптура хевирин тургузуп каан. «1870—1959» деп саннар алдын от-биле хып турар. Ленинниң ол хевирин эвилелдешкен республикаларның 15 туктары хаажылаан. Дайынчы туктарда — Совет Армияның дайынчылары хүндүлүг таңныылда тургулапкан.

Эштер А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игнатов, А. И. Кириченко, Ф. Р. Козлов, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухитдинов, М. А. Суслов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поспелов, А. Н. Косыгин олар президиумга көстүп келген. Оларның-биле кады—ленинчи гвардияның хоочун ажылдакчылары—А. В. Артюхина, А. Д. Блахин, В. А. Карпинский, Е. Б. Кравченко, Е. Д. Стасова, баштайгы коммунистиг субботниктиң киржикчизи машинист Я. М. Кондратьев болгаш өскелер-даа база бар. Президиумга делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң шылгараңгай ажылдакчызы Долорес Ибаррури база турган.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың удуртукчуларынга база президиумнуң өске-даа кежигүннеринге чыылганнар диңмиттиг, үр адыш часкаашкыннары-биле байыр чедирип турганнар.

Байырлыг хуралды СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары А. И. Кириченко ажыткан.

«Ленинизм»—коммунизмниң тиилелгези дээш демиселдиң улуг тугу» деп илеткелди СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Л. И. Брежнев кылган.

Бүгү делегей төөгүзүнүң чаа үези—капитализмниң буурап дүшкениниң болгаш социализмниң оруупче кижи төрелгетенниң киргениниң үези В. И. Ленинниң ады-биле холбашкан деп илеткелчи демдеглээн. Ажылчын ангының революсчу демиселиниң кайгамчык улуг дуржулгазын өөренип түңневишаан, ниитилел амыдыралының чаа дүрүмнерин ажыдып, социализмниң бүгү-ле дайзыннарынга удур шиитпирлиг-биле демисешпишаан, марксисчи улуг өөредигни Ленин чогаадыкчы хөгжүткен болгаш байыткан. Марксизм-ленинизм болза империализмге удур демиселге ажылчын кижи төрелгетенниң идея талазы-биле күчүлүг чепсээ болу берген.

Бистиң үевис — коммунизм тургузуушкунунуң, марксисчи-ленинчи идеяларның тиилелгезиниң үези болур деп эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Совет улус Коммунистиг партияны бодунуң шылгаттынган баштыңчызы кылдыр, а оон ленинчи политиказын болгаш мерген угаанныг удуртулгазын — коммунизмниң чаа-чаа тиилелгелериниң магадылалы кылдыр көрүп турар.

Делегейни чаартып турар өөредиг болур — ленинизмниң алдары дээш, ленинчи Коммунистиг партияның болгаш совет улустуң алдары дээш илеткелчи йөрээл салырга, бүгү зал диңмиттиг-биле адыш часкап турган.

Чыылганнар сорук кириишкиннии-биле партияның гимнизи «Интернационалды» ырлааннар.

Байырлыг хурал доозулганының соонда оон киржикчилеринге концерт болган.

(СЭТА).

Ленин хүннериниң обласка эрткени

Ажылчы чоннарның шылгараңгай башкызы болгаш баштыңчызы Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 89 чыл болганынга тураскааткан хуралдар, митингилер болгаш кежээлер областың колхозтарынга, совхозтарынга, бүдүрүлге болгаш албан, организация черлеринге байырлалдыы-биле эрткен.

Апрель 22-де область төвүнде национал театрга Ильичиниң төрүттүнген хүнүнге тураскааткан байырлалдыг хурал болган. Аңаа «Улуг Ленинниң өлүм чок идеялары коммунизмче бистиң оруувусту чырыдып турар» деп илеткелди СЭКП обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш Н. Н. Антипина кылган.

* * *

Каа-Хем районнуң СТС ажылдакчылары, «Коммунизмче орук» колхозунуң кежигүннери Ленинниң төрүттүнген хүнүн таварыштыр болган митингилерге «Ленин Октябрьда», «Ульяновтарның өг-бүлези» деп киноларны көрген.

ЧАСКЫ ТАРЫЛГАНЫ КЫСКА ХУУСААДА ЧОРУДАРЫНЧЕ

★

Кыска хуусаада чорудар дээш

ЧОДУРАА. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң тараажылары часкы хову ажылынга организастыг белеткенип, машина-чепсектерни септеп, үрезинни арыглап алгаш, хар эриирин манап турганнар. Колхоз бо чылын тракторларны, комбайннарны садып алган.

Колхозтуң тараажылары болгаш механизаторлары апрель он бешке шенелде үнүүшкүнну кылгаш, хүннүң ийиги чартыында элээн каш гектар черниң шыгын базырган. Хову ажылынче шуут кириптерин шенелде бүзүреткен. Дараазында хүннерде 914 гектар черниң шыгын базырган болгаш 147 гектар черни аңдарган. Баштайгы хүннерде-ле механизаторлардан чер аңдарылгазында тракторист эш Чаш-оол социалистиг чарыштың мурнуку одуурунга кирген. Хүнде 4 гектар чер аңдарар планын ол 7,3 гектар чедирип турар. Колхозтуң тарылга шөлүнде он бир трактор ажылдап турар, хову ажылының баштайгы хүннеринде чаңгыс-даа трактор үрелбээн.

Хову ажылында колхозчуларның амыдыралының дугайында колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы кичээнгейни салган. Хову турлагларында столоваяларны организастаан болгаш библиотекаларны тургускан. Колхозчу тараажылар чаа солуннарны хүн бүрү ап, номчуп турарлар. Хана солуннарын, агитхуудустарны үндүрүп, көргүзүлге самбыраларын хүн бүрү доллуруп турар.

Часкы хову ажылын кыска хуусаада бедик агротехниктиг байдалга эрттирер дээш колхозчу ажыл-ишчилер хайнышкынныг ажылдап турда, колхозта кадаа магазинниң эргелекчизи эш Наксал-оол саңажылга кылыр дээш магазинни апрель эгезинде хаагаш, мынчага чедир ажытпааның, хову бригадаларында садыг организаставайн турарын демдеглээр херек.

Тарылга шөлүнче суг баткан

Бай-Тайга районнуң «Найырал» колхозунуң контора ажылдакчылары болгаш колхозчулар колхозтуң суггарылга бугаларын аштаары-биле үш хүннүң шевин организастыг чоруткан.

Шефтиң түңнелинде Эдер-Куй бугазының дөзүнде дожун аштавышаан, 2 километр черни 40 сантиметр ханы казып септээн. Апрель 13-те буганың суун бадырганы-биле колхозтуң суггарыкчылары Биче-оол, Серен-Чимит, Бадыраа, Алдын-оол, Маадыр олар боттарынга быжыглаан участоктарын суггарып эгелээн.

Суггарылга бугазының аштаалгазынга Седип, Очур-оол, Самданчап эки ажылдааннар.

С. АДЫГ.

★ ★ ★

Хүлээлгениң күүселдези дээш

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң тараажылары часкы хову ажылдары эгелээриниң мурнунда боттарының хуралынга тарылгага белеткел ажылдарын чугаалажып көргеш, бо чылдың тарылгазын кыска хуусаада эрттирер деп шиитпирлээн. Эрте чазар тараа культураларының тарылгазын май байырлалын таварыштыр доозар деп шиитпирлевишаан, хову ажылдакчылары хүннүң ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседир талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни алган. Алдынган хүлээлгелерниң күүселдези дээш демисел шык базырышкынының баштайгы хүннеринде-ле хайныгып эгелээн.

Колхозтуң тарылга шөлү эрткен чылын турганындан калбарган. Кадаа ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгезин көвүдедир талазы-биле алдынган улуг сорулгаларны күүседири-биле тарылга шөлүн 1958 чылда турганындан бо чылын 650 гектар калбартыр. Ынчангаш колхоз тараа культураларын ниитизи-биле 2271 гектар черге, оон иштинде үнелиг культура болур кызыл-тасты 878 гектарга тарыыр. Колхоз эрткен чылын Сыын-Чүрээ ховузунда муң ажыг гектар кур черни белеткеп алган. Ам ында бедик дүжүт дээш демисел хайнышкынныг чоруп турар. Апрель айның 20-ге чедир колхозчу механизаторлар 750 гектар черниң шыгын базырып, 1242 гектар черге тарылга мурнунуң ажылдап кылыышкынын чорутkан болгаш 703 гектарга кызыл-тасты чашкан.

Төөгүлүг чеди чылдың баштайгы чазында күш-ажылчы мурнакчы чорууну көргүзүп турарлар эвээш эвес. Трактористер К. Чаш-оол, М. Чылбак-оол, М. Өпей, тараа чаштырыкчылары Ш. Ондар, К. Ооржак, К. Хураган-оол болгаш оон-даа өскелер хүннүң ажыл нормазын 1,5—2 катап ажыр күүседип турарлар. Тараа чаштырылгазында ажылдап турар Моңгуш Өпейниң агрегады хүнде 35 гектарны чаштырар тургаш, 45—50 гектарны чаштырып, чамдык хүннерде 65—70 гектар чедирип турар.

Оон-биле чергелештир часкы тарылганы агротехниканың бүгү негелделерин ёзугаар чорудуп турар. Илиирттээшкин, үлдүредиишкин-биле чергелештир тарылга шөлүн чаштырышкын мурнунда дескилээринче онза кичээнгейни салып турар. Дескилеттинген черлерниң шыгы частың кавысканныг хүннеринде белен кургавас дээрзин эрткен чылдың дуржулгазы көргүскен. Колхоз 1958 чылда дескилээн шөлдерге тараан культуралардан 27—30 центнер дүжүттү алган. Тарылга шөлүнүң дескилээшкининде мурнакчы трактористерниң бирээзи эш М. Чылбак-оол ажылдап турар. Хүннүң нормазын үргүлчү ажыр күүседип тургаш, ол кыска хуусаада 400 гектар черни дескилээн.

Бедик дүжүт дээш колхозчу шөлдерде демисежип турар кижилерниң дугайында артель баштаар чериниң болгаш партия организациязының талазындан чогуур кичээнгейни салып турары хову турлаазының ниити хевиринден билдине бээр. Ында чем кылыр, улус хонар бажыңнардан аңгыда бир бажыңны кызыл булуң кылдыр тургускаш, радиоприёмникти, стол кырының оюннарын делгеп салган. Кызыл булуңда көргүзүг самбыразын хүн бүрү чаартып, агитхуудусту үндүрүп турар. Тарылга эгелээн хүнден бээр хана солун ийи удаа үнген. Оон соолгу үнген дугаарында социалистиг чарышка бирги черни ап, шилчиир Кызыл тукту чедип алган тракторист эш М. Чаш-оолдуң мурнакчы чоруунга эш-хуузунуң баштактаныышкынын бижээни кончуг солун. Хову турлаанда агитас-массалыг ажылды партия организациязындан быжыглаан агитатор эш Бержекпен удуртуп турар.

Тарылганың темпизи дүргедеп турар

«Коммунизмче орук» кадаа ажыл-агый артелиниң механизаторлары болгаш ажыл-ишчилери улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш бүгү совет кижилер-биле бир демей кызымаккай ажылдап турар. Артель бо чылын 2950 гектар тараа культураларын тарыыр.

Кадаа ажыл-агый артелиниң механизаторлары болгаш колхозчу ажыл-ишчилери часкы хову ажылын агротехниктиг чурум ёзугаар эрттирер дээш бригадалар болгаш звенолар аразында социалистиг чарышты калбартып турар, чарыштың баштайгы түңнелин апрель 15-те үндүрген.

Колхозчу тараажылар баштайгы хүннерде-ле 2000 гектарның шыгын базырган болгаш 300 гектар кур черни аңдарган. Оон-биле кады кол культура болур кызыл-тастың чажылгазын эгелээн. Социалистиг чарыштың шылгарааннарынга тыпсыр шилчиир Кызыл тукту болгаш өртектиг шаңналды артель баштаар чери болгаш артельде партия организациязы тургускан.

Артельдиң ийи трактор бригадаларында кызымаккай ажылдап турар механизаторлар, прицепщиктер болгаш колхозчулар соолгу хүннерде көвүдеп турар. «ДТ-54» деп маркалыг тракторнуң трактористери Н. Моңгуш, К. Доржу олар ажыл үлүүн хүн бүрү 100—150 хуу күүседип тургаш Кызыл тукту болгаш 50-50 рубльдерни алган. Оларның прицепщиктери Дыртый-оол, Дэвдар-оол, Өлзей-оол олар өртектиг шаңналдарны алган. Ол ышкаш трактористер Арандол, Ат-Сүге, Белек-оол, кывар, чаар материал болгаш суг сөөртүкчүзү Бомбу олар хүннүң ажыл үлүүн 100 хуу күүседип турар.

Часкы хову ажылының үезинде партияның агитас-массалыг ажылы эки тургустунган. 6 коммунистерни болгаш 10 активчилерни бригадаларда агитаторлар кылдыр быжыглаан. Агитаторлар Даваа, Эртине, Үндүң олар өскелерден эки ажылдап, беседаларны, солун номчулгаларын чорудуп, агитхуудустарны үндүрүп турар.

«Коммунизмче орук» кадаа ажыл-агый артелинде хову ажылы чедиишкинниг чоруп турары-биле кады четпестерни илередири чугула. Ылаңгыя артель тараа культураларының чамдык үрезиннерин ам-даа четче хораннаваан, часкы тарылганы кыска хуусаада чорударының ажыл планын негелдезинге чедир өөренип тургуспаан.

Н. ДЕСПИЖЕН.

Чөөн-Хемчик район.

Кукуруза өстүрүкчүлериниң семинары

Бии-Хем районнуң кадаа ажыл-агый инспекциязының инициативазы-биле кукуруза өстүрериниң талазы-биле Туранга сургаалдалыг семинарны эрттирген. Семинарның ажылынга колхозтар даргалары, партия организацияларының секретарлары, агрономнар болгаш колхозтарның кукуруза өстүрер звеноларының удуртукчулары киришкеннер.

Кадаа ажыл-агый инспекциязының агроному эш Гладышев кукуруза тарыыр черни шын ажылдап кылыр дугайын, кукурузаны чажар нормазын, звенонуң ажыл-хүлээлгезин чугаалаан.

СТС-тиң кол инженери эш Алешенко кукуруза чажар сеялканың ажылы-биле семинарның киржикчилерин таныштырып, сеялканың ажылынга таваржы бээр четпестерни канчаар узуткаарын чугаалаан.

«Кызыл тараачын» колхозтуң агроному эш Иконников кукуруза тарылгазын канчаар чорударын, шын дөрбелчиннерни канчаар кылырын чаа аңдарган черге херек кырында көргүскен.

В. КОСТЕНКО.

Арыг-Бажы хову турлаанда

Улуг-Хем районнуң «Партияның XX съездизи» кадаа ажыл-агый артели бо чылын 4400 гектар тараа болгаш өске-даа культураларны тарыыр.

Артель амгы үеде 400 ажыг гектар черниң шыгын базырып илииртээн болгаш 100 гектар черни аңдарган. Арыг-Бажы хову турлаанда 150 ажыг кижи кирер бригаданың чаа клувун туткан.

Чоокта чаа ол клубту база кызыл булуңну байырлал-биле ажыткаш, колхозчуларга кино, концерти, шиини көргүскен.

А. БИЧИЖИК.

★

Кукурузадан бедик дүжүт дээш

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң кукуруза звенозу бо чылын гектар бүрүзүнден кукурузаның 300 центнер ногаан массазын өстүрүп алыр дээш демисежип турар. Малга эң-не үнелиг чем болур кукурузаны 90 гектарны тарыыр. 55 гектар черни эрткен күзүн аңдарып ажылдап каан, ам 35 гектар кур черни белеткээр.

Үстүнде айыткан тарылга шөлүнде 400 тонна өдек төктүнген болгаш кукурузаның сорттуг үрезинни садып алдынган. Звеночулар ам белеткел ажылын үргүлчүлеп турар.

Х. АНАЙ-ООЛ.

* * *

Өвүр районнуң «Торгалыг» кадаа ажыл-агый артелиниң 20 ажыг аныяктардан тургустунган кукуруза тарып өстүрериниң бригадазы Көк-Чыраада суггарылга бугазын аштап септээн. Бригада буганың суун ажыглап тургаш, аңаа кукуруза тарыыр.

Бригада эрткен чылда аңдарган черден 14 гектарның шыгын базырып илииртээн. Трактористер эштер Ойдуп биле Дөмүр олар кукуруза тарыыр 54 гектар черни илииртээш, чер аңдарылгазынче кирерлер.

Т. САНДАН.

Ногаа ажылын орулгалыг болдурар

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозу районда улуг күштүг болгаш тараалаң колхозтуң бирээзи. Ында тараа культуралары чыл бүрүде хөй дүжүттү берип турар.

Ындыг болза-даа ногаа ажылын сайзырадырынче колхоз баштаар чери чогуур кичээнгей салбайн турар. Чыл бүрүде улуг хемчээлдиг шөлге картофель, капуста болгаш өске-даа ногааларны тарып, хөй күш-хүннерин база акша хөреңгини чарыгдап турар болза-даа, ногаа ажылындан ап турар орулга чарыгдалды дуглап шыдавайн турар.

Колхоз 1958 чылда картофель болгаш ногаалар өстүреринге ниитизи-биле 8713 күш-хүннерин болгаш хөй акша хөреңгини чарыгдаан. Оон чайгы ажаалгазын багай чорутканының түңнелинде картофельдиң гектар бүрүзүнден чүгле 31 центнер, ногаалардан 33 центнер дүжүт алган ийике, азы ниитизи-биле чүгле 8751 рубль орулгалыг болган.

Ногаалар, ылаңгыя картофель ажаап алыр үеде колхоз баштаар чериниң талазындан ону организастыг чорудуп, чогуур учёт кылбайн турарының хараазы-биле ногаа, картофель дүжүдүнүң хөй кезии колхозчуларның хуузунда ажыглалынче шилчип турган болгаш үрезини четпес болганының ужурундан колхоз база-ла 876 рубльдиң ногаа үрезиннерин, 56 муң рубльдиң картофель үрезинин райподан, база Чадаана, Шагаан-Арыг дээш кайыын бээр чоруп тургаш садып алган.

А. ЕВРОП.

ОБЛАСТЫН СУУРЛАРЫНДА

Чаагайжып турар амыдырал

Бедик көк сыннар-биле барык-ла шаттар апаргылаан даглар долгандыр хүрээлеп алган улуг эвес суур. Барыын талазында шивилер, дыттар хаажылаан хемчигеш. Оон өске, кырында халыпталган көк дээр. Ол суур делгем-делгем үш кудумчуларлыг. Оон бирээзинде чараштыр олуртуп каан ыяштар, улуг сесерлик-даа бар. Чурттаалга бажыңнарының соңгаларының баарында, кудумчунуң ол, бо талазында тарып каан талдар, теректер тургулаар.

Ол болза, Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң суурy-дур. Колхоз чурттаалга бажыңының айтырыын үзе шиитпирлээн. Суурну чаагайжыдар, колхозчуларның амыдыралын экижидер дээш партия организациязы болгаш кадаа Совет кыштан бээр элээн ажылдарны кылган болгаш ам-даа хөй ажылдарны чорударын планнап алган. Кыска хуусаада колхозчу суур улам сайзыраар, колхозчуларның культуразы улам бедиир.

НИИТИ КҮШ-БИЛЕ

Колхозчуларның культурлуг амыдыралын экижидер дугайында СЭКП область комитединиң бешки пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга канчаар боттандырарының дугайында коммунистер хуралынга чугаалашкан. Салдынган сорулганы чедиишкинниг шиитпирлээрде партия организациязы тускай эртемниглерге, башкыларга, активчилерге даанган. Кижи бүрүзүнге беш-беш бажыңнарны хуваап берген. Солчур школазының интернат эргелекчизи болгаш идепкейлиг агитатор Түмен-оол, эмчи Т. Сертек олар чеди-чеди бажыңнарны бүрүн харыылаары-биле хүлээнип алганнар.

Ажылдап эгелээниниң баштайгы хүннеринден-не эгелээш, агитаторлар болгаш активчилер партия организациязының дузалакчылары апарганнар. Колхозчуларның бажыңнарынга олар үргүлчү барып, бажың ханаларын чугайлаарын, шалазын чуп арыглаарын, идик-хепти аянныг кылдыр кылып кедерин хайгаарап, үргүлчү дузалажып, бажыңнарда байдалды партия организациязынга кээп илеткеп турарлар. Бажың херекселдери болгаш өске-даа чүүлдер херек апарганда партия организациязынга болгаш колхоз баштаар черинге айтырыг тургузуп, кладовка, крыша кылыр дилген материалдарны болгаш өске-даа чүүлдерни тып алырынга дузалап турарлар.

Культурлуг амыдыралды экижидер ажылды удуртурун херээженнер чөвүлелиниң даргазы эш Бюрбюге дааскан. Колхозчу херээженнер ортузунга янзы-бүрү бөлгүмнерни ол организастаан. Дааранылга болгаш хеп чуур бөлгүмнерни Бүрбү, Моңгуш Дина олар удуртуп турар. Хлеб быжырарынга өөредириниң коммунист В. Шаалы баштаан бөлгүмү эки ажылдап келген. Эрткен чылдың сентябрьда суурга чүгле ийи кижи хлеб быжырып билир турган болза, оларның саны ам 58 кижи чедир өскен.

Март эгезинде культурлуг амыдыралды экижидер хемчег талазы-биле шиитпирниң канчаар күүсеттинип турарының дугайында колхоз даргазы эш Шаалының илеткелин партия хуралынга чугаалашкан. Арыгланыр бажыңнар, крыша, кладовка кылырының планының күүсеттинмээни аңаа илерээн. Ол ажылдарны күүседири-биле тускай звенону тургускан. Ону коммунист Дамдың-оол удуртуп турар. Олар ажылын уруглар яслизин крышалаарындан эгелээш, оон соонда чеди бажыңнарны крышалап, дөрт арыгланыр черлерни кылган. Ол ышкаш Докпак-оол, Төмүр-оол олар чүгле арыгланыр черлер кылып турарлар.

Бажың херекселдеринге, ылаңгыя стол, сандайлар болгаш шкафтарга колхозчуларның негелдези улгаткан. Ынчангаш колхоз баштаар чери тускай чазаныр звенону тургускан. Олар стол, сандайларны үргүлчү кылып турарлар. Ам бажың санында 2—3 столдар, 3—5 чедир оруннар бар апарган. Колхозчу өреге бүрүзү чем салыр шкафтыг.

Садыгта бажың херекселдерин доктаамал эккеп турар. Элээн хөй колхозчуларда радиоприёмниктер бар. Бажыңнарда радиолар кииртинген. Өске-даа херекселдер-биле садыг хандырып турар.

АРЫГ-ШЕВЕР ДЕПТЕРИ

Колхозчу Моңгуш Докпак-оолдуң бажыңында, ханада азып каан кыдыраашта мындыг демдеглелдер бар: «Бажыңның чугайы, шалазы, соңга шестери хирленген. Даарта чугайлаар болган. Ниити байдалы багай. Март 5. 1959 ч. Бапык».

Оон соонда мындыг бижик база бар апарган: «Бажыңның ниити хевири арыг болгаш культурлуг». Ону март 31-де бижээн.

Шак ындыг хевирлиг демдеглелдер кылып каан кыдырааштар бажыңнар санында бар. Ол болза, колхозчуларның бажыңнарының «арыг-шевер дептери». Бажың иштиниң ниити байдалын, арыг-шеверин хынап чоруп турар активчилер, агитаторлар болгаш арыг-шевер комиссиязының кежигүннери ол дептерлерге боттарының хайгааралының түңнелин бижип турарлар.

Бир эвес бажыңның ишти багай болгаш арыг-шевер дептеринде бижиттинген саналдар көвүдеп, оларның күүселдези багай болза, ындыг колхозчуларны партия организациязынга эккеп, тускай беседаны чорудуп турар. Чүгле бажың дептеринге багай дээн демдеглелдер кылдырбас дээш колхозчулар амыдыралының культурлуг деңнелин бедидип турар эвес, а культурлуг байлак чурттаары колхозчуларның амыдыралында болу-ла тургустунуп келген чугула чүүл апарган. А дептер—кылдынган ажылдарның түңнелиниң демдеглели.

Колхозчуларның бажыңнарын кезип чоруп турар агитаторларның аразында В. Шаалы, Түмен-оол, Сендажы олар идепкейлиг ажылдап турарлар. Чунар бажыңга кирбес колхозчулар чок апарган. Чунар бажың чогуур хуусаазында ажылдавайн барган таварылгада харын колхозчулар чү болганыл деп айтырыг тургузуп чедип келирлер.

АЖЫЛ АМ-ДАА УЛУГ

Колхозчуларны чугай болгаш дилген материалдар-биле хандырары—колхоз баштаар чериниң чугула ажылының бирээзи турган. Эрткен чылын белеткеп алган 20 тонна чугай ам дооступ турар. Дилген материалдарны бажыңнарының чанынга эккеп бээрге, дыштаныр хүннерде колхозчулар бажыңнарын крышалап, кладовказын кылып ап турарлар. Бо ажылга колхозчуларның улуг сонуургалдыын, идепкейлиин барымдаалааш, суурда бар-ла бүгү бажыңнарны — чурттаалга бажыңнарын, культура болгаш бүдүрүлге тудугларын, эмнелге болгаш уруглар черлерин бо чылдың июньга чедир крышалап, кладовкалап доозары шиитпирлеттинген.

Чаа дүжүп келгени-биле кады суур чаагайжыдылгазының болгаш ногааннадылгазының айтырыын кадаа Совет (даргазы Донгак Шагдыр) чугулалап көрген. Бо чылын суурнуң бир кудумчузун шуут ногаанчыдар. Бир колхозчу өреге-ле бодунуң бажыңының чанынга 5-тен он чедир ыяш олуртур.

— Бо чылын 1100 ыяш олуртур деп планнап алганывыс, эң-не бети дээн сан болур. Ону ыракта-ла ажыр күүседир бис—деп кадаа Совет даргазы Донгак Шагдыр чугаалап орар.—Бистиң олуртур ыяш алыр черивис колхоз төвүнден 18 километр ырак. Ындыг болза-даа колхозчуларның белеткеп алган ыяжын сөөртүп эккеп бээр транспорт организастаарын колхоз баштаар чери-биле дугуржуп алган бис.

Чаагайжыдылга болгаш ногааннадылга ажылын канчаар чорудар дугайында кадаа Советтиң ам болур сессиязынга чугаалажыр. Ам бар 8 кудуктарга бешти немээр болгаш 25 бок төгер оңгарларны казар. Арыгланыр бажыңнар суурда ховар. Ынчангаш бети дээрге-ле 15-ти июнь айга чедир доозуп кылыр.

Колхозчуларның культурлуг амыдыралын улам экижидер талазы-биле ажылдың кандыг байдалдыг чоруп турарын партия организациязы доктаамал хынап турар.

— Активчилерниң, арыг-шевер комиссиязының кежигүннериниң ажылында четпестер ам-даа бар. Колхозчуларның культурлуг амыдыралын улам ынай экижидеринге оларның ниити билиин бедидер ажыл улуг дузалыг. Бо дугайында партия бюрозунга чугаалажып көөр бис—деп, партия организациязының секретары Моңгуш Серен-Доржу чугаалаан.—Ажыл ам-даа улуг болдур ийин.

ЧҮҮ КЫЛДЫНМААНЫЛ?

Колхозчуларның культурлуг амыдыралын экижидерде хамыктың-на мурнунда оларның ниити билиин деңнелин бедидери чугула. Совет культураны кадаага тускай эртемниглер нептередир, янзы-бүрү темаларга лекция, беседаларны чорудар ужурлуг турда-ла партия организациязы ол ажылды чогуур негелдезинге чедир тургуспаан. Уран чүүл, литература болгаш культура темаларынга лекциялар, беседалар көңгүс болбайн турар.

Бажың херекселдери бар-даа болза, чамдык колхозчуларның бажыңнарының иштики байдалы багай. Чугай белен турда-ла бажыңның үр үеде чугайлавайн баар, соңгалар рамаларын, шилдерин арыглап аштавас кижилер ам-даа бар. Бажыңнар чанында мал өдээ болгаш бок арыглаттынмаан.

Чунар демир, эът дүрбүүр, хеп чуур херексел болгаш өске-даа чугула херегледиң барааннары садыгга ховар кээп турар. Ол ышкаш олифа тывылбас. Ол барааннарга негелде мурнунда-ла улуг турда облпотребсоюз болгаш Өвүр райпозу оон чогуур түңнелди кылбаан. Эки шынарлыг чоорганнар, сыртыктар садыгга ховар келир.

Чамдык агитаторлар болгаш активчилер чүгле бажыңның арыг-шевер байдалын көөр ийикпе азы оңаашкан бажыңнарынга дыка үр үеде барбайн турар. Арыг-шевер дептеринге кылган демдеглелдериниң күүселдезин хынавас, колхозчуларга шоолуг дузалашпас кижилер бар. Кирген бажыңга-ла культура дугайында, санитария болгаш иштики, даштыкыда болуушкуннар дугайында беседалар кылыр, чаа солуннар номчуур хүлээлгезин каш-ла саныг агитаторлар күүседип турар.

Чеди чыл планы болгаш колхозтуң перспективтиг планнарын күүседирде ажыглаары курлавырларын колхозчуларга кошкак таныштырып турар. Бо талазы-биле партия организациязының кошкак ажылдап турарын демдеглээри чугула.

Колхозчу араттарның культурлуг амыдыралының деңнелин бедидерде бир-ле дугаарында культура-массалыг болгаш тайылбыр ажылдарын чорударының чугулазын амыдырал негеп турар. Ынчангаш партия организациязы, агитаторлар бүгү күжүн ынаар угландырар ужурлуг.

С. НАТПИТ-ООЛ.

ХООЧУН МЕХАНИЗАТОР

Иштии-Хем суурнуң электростанциязынга дүъш үезинде чеде бердивис. Ортумак сынныг, кижи өртүлү ажа берген хире назылыг бир кижи саналга приборларын көрүп, кылаштап тур. Моторнуң үзүктел чок хөделиишкининиң даажындан чүү-даа дыңналбазын билгеш, бистер эш-биле мөгейип мендилештивис. Ол бистиң-биле мендилешкеш, ажылын уламчылап, «ЖЕСД-54» деп шимчедикчини пөс-биле чүлгүп аштай берди. Ол болза, «ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Иштии-Хемде электростанциязының моторист-механиги Монгуш Сумбаа болду. Чай кадында ооң ажылын сонуургап айтырдым.

— Дүне орайга чедир ажылдааш, ам-даа уламчылавышаан ышкажыңар чүл?

— Ийе, хүндүс инектерге сугну үндүр сордуруп бээр, бистиң ферманың чамдык ажылдары механизастаттынган үжүрүнде ажыл дүнегизинден-даа хөй болдур-ийин — дээш ажылын соксаткаш, биче көрнүп келди.

Механизатор үш чүс литр суг кирер бакты долдургаш, өске бакче суг сордуруушкунун шилчидип кагды.

Дүн-хүн чок ажылдаары чаңгыс кижиге бодавыже берге. Ынчалзадаа дуржулгалыг механизатор Монгуш Сумбаа ол ажылды часкаан күүседип турар. Даразында бакче суг доллур аккыжеге, ооң ажыижи-биле таныжыптаал.

М. Сумбаа 1931 чылда Шагаан-Арыгта трактористерниң үш ай хуусаалыг курузун өөренип дооскаш, 1955 чылга чедир ол ажылынга трактористеп, онзашкан ажылын ак-сеткилдиг күүседип келген. Ол бөгүнге чедир эки ажылдап келгенинден аңгыда национал кадрларны өөредип, оларга бодунуң арга-дуржулгазын дамчыдып берип турар. Дуржулгалыг механизатор он-он аныяк оолдарны боттары тускай ажылдаар кылдыр практика кырынга өөреткен. Олар областың колхозтарында, совхозтарында чаагай дүжүттүң өстүрүкчүлери болуп ажылдап турар. Ооң өөреникчилери мурнакчы механизаторлар.

Ооң ажылга бедик көргүзүглүүн үнелеп көргеш, сөөлгү чылдарда СЭКП обкому, облкүүском болгаш СЭКП райкому, райкүүском хүндүлүг бижиктер-биле каш удаа шаңнаан.

Электростанциязынга ол дөрт чыл бурунгаар механик болуп ажылдап кирген. Механиктиң ажылдап келгениниң үезинде суурнуң чырыы өжер ийикпе азы энергия чогундан кышкы үеде азырал малдарның суггады чедишпейн баар таварылга турбаан.

Ол онзашкан ажылын ак-сеткилдиг күүседип турарындан аңгыда, өг-бүлезиниң ёзулуг кижизидикчизи. Ооң алды уругларының ужу школада эки өөренип турар. Ол ышкаш улуг уруу Сумбаа Клава ферманың мурнакчы саанчызы, бир оглу тракторист.

— Моон соңгаар-даа арга-мергежилимни өскелерге дамчыдып берип, төөгүлүг чеди чылдың планының күүселдезинге бүгү-ле күш-ажылымны киириштирер мен — деп хоочун механизатор чугаалап турар.

В. ХОМУШКУ.

Кызылдың септелге-механика заводунуң мотор-механика цегиниң хоюглакчызы В. К. Филимонов хүн нормазын 180—200 хуу күүседип турар.

Чурукта: комсомолчу В. К. Филимоновтуң моторнуң шенектелчек оозн хоюглап турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Дружина штавы ажылдап эгелээн

Ниитиниң корум-чурумун камгалаарынга ажылчы чоннарның киржилгезиниң дугайында СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын Чаа-Хөл районнуң колхозтарында, албан организация болгаш бүдүрүлге черлериниң коллективтеринде улуг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле деткип, ону калбак таныжып турар.

СЭКП райкомунуң бюрозунуң болгаш райкүүскомнуң чоокта чаа болган хуралынга улусчу эки-тура дружиналарының район штавын 5 кижи составтыг кылдыр бадылаан. Штабтың даргазынга партия райкомунуң килдис эргелекчизи эш Хунай-оол, даргазының оралакчызынга райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Агалытев олар болган. Район штавы ажылдап эгелээн.

Улусчу эки-тура дружиналары районнуң бүгү черлеринде тургустунуп турар. Ленин аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан Ак-Туруг дружиназының командиринге эш Ортун-оолду депшиткен. «Найырал» колхозтуң Кара-Тал болгаш Үрбүн суурларында база өске-даа черлерде улусчу дружиналар тургустунуп турар.

О. ДОРЖУ.

Шенелдени кылыры-биле

Чогаалчылар О. Саган-оол болгаш С. Сарыг-оол «Даглыг хемниң кижилери» деп чаа кинонуң сөзүн бижээннер. Бо кино болза бистиң областың өзүп, сайзырап турар аныяк колхозтарының бирээзинде ажыл-ишчилерниң амыдыралын көргүзер.

Кинону Ленинградтың уран-чечен кинолар бүдүрүп үндүрер черинге кылыр. Областың национал хөгжүм-шии театрының артистери О. Намдараа, Н. Өлзей-оол, А. Түгүр-оол, Мартай-оол олар ук кинога ойнаарының баштайгы шенелдезин кылыры-биле чоокта чаа Ленинградче чорупканнар.

Хоорай фестивалынга уткуштур

Кызылдың педагогика институдунуң студентилери аныяктарның болгаш студентилерниң III хоорай фестивалынга белеткелин хынамчалыг чорудуп турар. Амгы үеде хоорай фестивалынга кирер эргени чедип алыр дээш демисел факультеттер аразында эгелээн.

Баштайгы удаада физика-математика факультединиң I—III курстарының концерттери болган. Студентилерниң концерт программазында байлак, чаа солун номерлер хөй.

Көрүкчүлерге бирги курсчуларның концерти солун болуп, ылангыя студент Л. Саяның «Фестиваль танцызын», «Шыңгыраашт» деп танцыларны бедик шынарлыг танцылааны, орус улустуң «Бистиң хемивис» деп баштак ырызын бөлүк студентилерниң ырлааны, «Чечектел, Совет Тыва», «Тыва—мээн чуртум» деп ырларны бөлүк уругларның күүсеткени көрүкчүлерниң сонуургалын болдурган. Ол ышкаш үшкү курстуң көргүскен концертинден Гудзенконуң «Чодураа» деп шүлүүн Саая Хеймер-оолдуң бедик мергежилдиг номчааны, Адар-оолдуң «Колхозумну» деп ырны ырлааны көрүкчүлерге таарымчалыг болуп, студентилерниң бедик мергежилдиин көргүскен.

Өске факультеттерде фестивальга киржир эргени алыр дээш демисел база үргүлчүлен турар.

Т. ХЕРТЕК.

Дүүнгү почтадан

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР КҮҮСЕТТИНИП ТУРАР

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» кедээ ажыл-агый артелиниң малчыннары малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш, бүгү аргаларны херглеп, шудургу ажылдап турарлар. Колхозтуң шээр малы кыштан хүр ашкан, ам масалызы-биле оолдап турар. Хойжулар бо чылын чаңгыс баш хурагаа хоратпазын болгаш хой бүрүзүндөн 2 кг дүктү кыргып алырын хүлээнгеннер.

Артельдиң 16 кодан хоюнда төрүүр 6166 хой бар. Ам хураганнаан 2818 хойдан 2864 хураган алдынган. Мурнакчы хойжулар эштер Каң 189 хойдан 200, Ховузай 205 хойдан 214 хураганнарны семис шыырак дорууктуруп турарлар.

Малчыннар дүк бүдүрерин көвүдедир талазы-биле хемчегни ап, чулдунган дүктү чыып турарлар. Малчыннар бо кыжын 206 кг дүктү чыып, колхозтуң складынга дужааган. Эштер Кунга 22 кг, Дүмүн 21 кг дүк чыгган.

Малчыннарның алган хүлээлгелери амыдыралга боттанзын дээш партия организациязы, ферма эргелекчизи коммунист эш Шижээ масса-политиктиг ажылды хойжулар ортузунда доктаамал чорудуп турар. Малчыннарның чагыдылгаларын үзүктелиишкин чокка чедирип, солун номчулгазын болгаш беседаларны доктаамал организастап, малчыннарның чедиишкиннерин хана солунга, агитхуудуска бижип турар.

Ч. Бар-оол.

БӨРҮНҮ УЗУТКААР

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчулары эштер К. Нас-Сүрүң биле К. Дакпажык малдың дайзыны бөрүнү чылчылда узуткап келгеннер. 1956 чылдан 1958 чылдың төнчүзүнге чедир, үш чыл иштинде 30 бөрүнү узуткаан. Оларның иштинде улуг бөрү 3. Бо колхозчулар чоокта чаа алды оолдуг бир бөрүнү база өлүрген. Эштер Дакпажык биле Нас-Сүрүң бөрү аңнаарын үргүлчүлеп турарлар.

Бөрү чүгле малга хоралыг эвес, аңны база-ла тудуп чип, күрүнениң байлаанга хораны чедирип турар. Ындыг болганда бөрүнү узуткап чок кылыры чугула.

М. Кенден.

ШЕФ-БИЛЕ

Көп-Сөөк кедээ Совет шеф организастааш, Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» кедээ ажыл-агый артелиниң Көк-Тейде суггарылга бугазының дөзүн болгаш унун аштаан. Буганың дөзүнге улуг дөшту аштааш, Ооругнуң суун бугаже бооч бадырыпкан.

Буганың дөзүн аштаан шефчилерниң күжүн хоочун тараажылар эштер Анты, Сыпый-оол олар эки организастаан. Колхозчу тараажылар суггарар черлерни ам суггара берген.

С. Шыырап.

ӨӨРЕНИКЧИЛЕРНИҢ ДУЗАЗЫ

Чөөн-Хемчик районнуң Чыраа-Бажы ортумак школазының өөреникчилери «Коммунизмче орук» колхозтуң ажыл-агыйынга дузалажып, кедээ ажыл-агый талазы-биле билиглерни чедип ап турарлар.

Чеди болгаш сес класстарның өөреникчилери үш бригада кылдыр үстүп алгаш, башкыларның удуртулгазы-биле хойжулар эштер Сагбалдай, Өгбен-Хаа, Алдын-оол оларның 3 кодан хоюнуң саргызын аштааш, саргыга удур эм-биле эмнээн.

Башкылар Фалфалова-биле Гришина малчыннарга улус өөредилгезиниң дугайында беседа кылып бергеннер.

К. Комбукай.

ДЭЭРЕ СААНЧЫ

Бай-Тайга районнуң «Найырал» колхозунуң Ээр-Хавак фермазының саанчызы Х. Чылбак эрткен чылдан бээр дээре саанчы болуп келген. Ол бо чылын база-ла эки ажылдап, бирги кварталда сүт саалдазының планын күүсеткен.

Мурнакчы саанчы бо чылдын апрель 1-ге чедир бодунга бижиглээн инектериндең 290 кг сүттү сагган ийикпе эрткен чыл-биле деңнээрге инек бүрүзүндөн сүт саалдазын 150 хуу бедиткен.

Саанчы элбек сүт саап алырындан аңгыда бир инекке 2—3 бызааларны чагыштырып алыраар арганы ажыглап, беш инекке 10 бызааларны чагыштырып турар.

С. Иргит.

Номчукчуларның бижип турары

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң Берт-Дагда хой фермазының малчыннары Дойнур Биче-оол, Маңгын-оол болгаш Бады олар төрээн 1632 хойдан 1682 хураганны менди доруктуруп алган.

К. Бумба.

• • •

«Тыва тудуг» трезиниң коллективи шефке алганы Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң шала кылдынган чунар бажыңының тудуун кылып дооскаш, ажыглалга киирген болгаш хаван кажаазынга 2 улуг печканы кылып берген.

О. Тову.

• • •

Чөөн-Хемчик районнуң «Хорум-Даг» колхозунуң өшкү кадарчызы Чүлдүм ам төрээн 230 өшкүзүндөн 259 анайны четче алган. Ынчангаш 343 өшкүдөн 450 анайны алырын хүлээнген ажылдап турар.

С. Сүндүп.

• • •

Таңды районда «Элегес» совхозта дуржулгалыг аңчы Оюн Сарат-оол чоокта чаа Чазының Сыыныг-Хажыкка оолдуг бөрүнүң үңгүрүн тыпкаш, бөрүнүң бодун балыглааш, 6 оолдарын узуткап каан.

А. Белгүм-оол.

• • •

Улуг-Хем районнуң Баян-Кол ортумак школазының башкылары болгаш өөреникчилери «Х Улуг хурал» колхозтуң Шынаада суггарылга бугазының аштталгазын чоруткаш, 800 метр черни аштап септээн.

М. Мендот.

Кызымак ажылдың түңнели

Ниитиниң ажыл-агыйының хой малын ажаап турар А. Хаажык Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң хойжузу. Ооң ажаалгазында хой чыл бүрүде-ле менди туруп турар. Ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринге ол бодунуң салыышкынын киирип келген.

1957 чылда 300, 1958 чылда 350 төрээн хойларының бүгү хураганнарын хорамча чокка алган. Ам бо чазын бир угда төрээн 110 хойларның 118 хураганнары хорамча чок алдынган. Эрткен чылын төрээн хойларындан 115 хайнак хураганнар алдынган. Бо чылын хойжунуң ажаалгазында 324 нарын дүктүг хойлар бар.

Бо хойжу 1957 чылда хой бүрүзүндөн 2 кг 100 грамм, 1958 чылда—3 кг 500 грамм дүктү кырган. Бо чылын нарын дүктүг бүгү хойларның хураганнарын менди алыр, бир хойдан 3500 грамм дүктү кыргыыр деп ол хүлээлге алган.

С. ДОНЗУМ.

Эът бүдүрерин көвүдедир дээш

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары эът, сүт, дүк бүдүрерин көвүдедириниң четче ажыглаттынмайн турар курлавырларын болгаш аргаларын бүрүн ажыглаарын шиитпирлээн.

Колхоз бо чылын 1900 центнер эътти, 1200 центнер сүттү, 880 центнер дүктү күрүнеге дужаар. СЭКП-ниң XXI съездизиниң шиитпирлеринге сорук кирген колхозчулар колхозтуң нииты планынга киириштир боттарының хуузунда малындан 431 центнер эътти, 125 центнер сүттү, 90 центнер дүктү күрүнеге садарын хүлээнген.

О. ХУНА.

Чурукта: Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» кедээ ажыл-агый артелиниң бирги сүт-бараан фермазында саар инектерни силос-биле чемгерип турары.

Фото С Феоктистовтуу.

Эки саналды көдүрген

Эът бүдүрүлгезин көвүдедир дугайында айтырыгны Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң комсомолчулары болгаш аныяктары нииты хуралынга чугаалашкан.

Аңаа аныяк чолаачы Өдекпен 2 дагааны болгаш бир хаван оглун өстүргеш, колхозунга күзүн дужаарын хүлээнмишаан, өске өөрүн кыйгырган.

Өдекпенниң эгелекчи чоруун деткип, Оттук-Дашта № 1 сүт-бараан фермазының саанчызы Баян-Далай бир хаван оглун, тракторист Семис-оол бир бора тоолайны, почтачылар Байыр-оол бир хаван оглун, бир касты, Мендот ийи дагааны, тудугжу Карашпай бир касты, бир бора тоолайны, № 2 сүт-бараан фермазында саанчы Ойдуп-оол болгаш өскелер-даа колхозтуң эът планынга киириштир куш оолдарын, бора тоолайларны, хаван оолдарын өстүргеш, күзүн дужаарын хүлээнгеннер.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Редакторнуң хүлээлгезин күүседип турар **М. Н. ЛЮНДУП.**

Күш-культура болгаш спорт ажылынга чаа-чаа чедиишкиннер дээш

Сөөлгү чылдарда бисте күш-культуржу шимчээшкин калбарган. Совет Эвилели дыка хөй бүгү делегей рекордтарының чурту апарган. ССРЭ-де күш-культура шимчээшкининиң хүрээлеңинде 19 миллион кижи санаттынып турар.

Совет спортчуларның чедиишкиннери, оларның саны чайгылыш чок өзүп турар. Күш-культура талазы-биле тускай эртемниглерни белеткээр 47 дээди болгаш ортумак өөредилге черлери бистиң чуртувуста ажылдап турар.

Күш-культура болгаш спорт ажылын улам сайзырадыр херекке бистиң профэвилелдеривис кöсkү ажылдарны кылып турар. Профэвилелдериниң эки-тура спортчу ниитилелдери бүгү чуртта 2 миллион 400 муң разрядчы спортчуларны, 3 муң 700 спорт мастерлерин белеткээнин чугаалаарга-ла ол бадыткаттынар апаар.

Комсомол-биле кады күш-культуржу шимчээшкинин улам-на массалыг болдуруп, совет кижилерниң ортузунга күш-культураны болгаш спортту улам нептередип, ооң-биле кижилерниң кадыкшылын быжыглаарынга болгаш шын чурумнуг ажылдаарынга дузалаары — профэвилелдериниң сорулгазы болур деп ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XII съездизиниң шиитпирлеринде тодаргай чугаалап турар.

Күш-культурага болгаш спортка ажылчы чоннарны улам-на хөй киириштирер сорулга-биле СЭКП ТК-зы болгаш Совет чазак күш-культура болгаш спорт талазы-биле күрүне комитеттерин дүжүргеш, ооң орнунга ССРЭ-ниң спортчу ниитилелдериниң болгаш организацияларының Эвилелин тургузар дугайында шиитпирни хүлээп алган.

Ол Эвилелдиң сорулгазы—чурт иштинге күш-культуржу кижизидилгени башкарып удуртуру болур. Эвилелдиң ажылынга профэвилел болгаш комсомол организациялары идепкейлиг киржир. Барык-ла бүгү крайларга, областарга, хоорайларга, районнарга ол эвилелдиң тургузукчу конференциялары болуп эртип-лээн. Бистиң Тыва областа база-ла тургузукчу конференция болуп, спортчу ниитилелдерниң болгаш организацияларның Эвилелиниң область Чөвүлелин соңгаан.

Тываның күш-культура организациялары болгаш спортчулары чамдык чедиишкиннерни чедип алган. 12105 кижилерни хаара туткан 197 күш-культура коллективтери бисте бар. Ол дээрге 1954 чыл-биле деңнээрге үш катап хөйлүр. Чүгле 1958 чылда 245 хөй-нииты инструкторлары болгаш спорттуң хөй янзы хевирлериниң 201 судьялары белеткеттинген. ГТО-нуң I болгаш II чергезиниң демдээн чедип алган 2545 кижилер, 1068 спортчу-разрядчылар бисте белеткеттинген. Тывада чаа мергежилдиг чемпионнар болгаш рекордсменнер өзүп турар. Оларның санынга хаакчылар Оюн, Пестов, Горин, Давыдова, конькичилер Табуев, Чащухин, аар атлетчилер Микалайчук, Клейменных, Чижов, гимнастар Сандакова, Чащухина, Шемякин, Соколов болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур. Класиктиг хүреш, бокс, стол кырының теннизи, шайбалыг хоккей ышкаш спорттуң чаа хевирлери областа нептереп турар. Бистиң спортчуларывыс область девискээриндең өске черлерге барып зоналар аразының маргылдааларынга, РСФСР-ниң болгаш ССРЭ-ниң улустарының Спартакиадаларынга киржип турар апарганын демдеглээри өөрүнчүг.

Ооң-биле чергелештир Тывада күш-культура болгаш спорт ажылы ам-даа чогуур негелдеге дүүштүр тургустунмаан. Бистиң спортчу ниитилелдеривис чүгле 8—10 хире спорттуң хевирлеринге чаңчыгып калган, ону безин эки сайзырадып күш четпейн турар. А ССРЭ-ниң улустарының Спартакиадазы спорттуң 19 хевирлери-биле болуп эртип турар болгай. Мотоспорт, чадаг терге спорту, сугга эштири, амгы үениң беш хевириниң маргылдаазы, шимчеп турар кара боолааны, хүреш, чадары, аът спорту ышкаш спорттуң хевирлери бисте нептеревейн турар. «Урожай» (даргазы эш Капустин), «Труд» (даргазы эш Рыжов), «Буревестник» (даргазы эш Чащухин), «Динамо» (даргазы эш Голубев) ниитилелдер ам-даа ажылын эде тургуспайн турар.

«Урожай» деп эки-тура ниитилели 3000 ажыг кижини хаара туткан күш-культуржуларның улуг организациязы болур. Ооң хүрээлеңинде колхозчулар, совхозтар, СТС, кооператив ажылдакчылары кирип турар. Ынчалзажок «Урожай» деп область ниитилелиниң талазындан кудукку күш-культуржу коллективтерге дузаламчы кошкак. «Труд» деп эки-тура ниитилелиниң ажылында база-ла улуг четпестер бар. Аңаа хамаарыжыр ужурлуг 1897 күш-культуржуларның чүгле 1327-зи ол ниитилелдиң кежигүннери. Эрткен чылын «Труд» ниитилел кежигүн дадывыры хавырарының планын арай боорда 39 хуу кылдыр күүсеткен. Ол чорук кежигүннер хүлээп алыр ажылче ниитилелдиң кичээнгей салбайн турарын чугаалап турар-дыр.

Разрядчы болгаш херек демдектиг спортчуларны белеткээр ажыл бисте ам-даа кошкак. Чиик атлетиканың 190 спортчуларның иштинден чүгле 5 кижи разрядчылар, а 165 бут бөмбүкчү спортчулардан 45 кижи разрядчылар болуп турар. «Труд» эки-тура ниитилели профэвилелдериниң III пленумунуң бүдүрүлге черлеринге гимнастика организастаар дугайында доктаалын күүсетпээн. Чүгле 4 организацияларда, тодаргайлаарга АТК-да, тудуг трезинде, даараныгла комбинадында, курбанкыда бүдүрүлге гимнастиказы организастаттынган.

Школачыларның күш-культуржу кижизидилгезинде четпестер ам-даа бар. Чамдык школаларда класстан дашкаар күш-культуржу кижизидилгеже сагыш салыр туржук, ол эртемниң кичээлдерин безин тооп көрбейн турар. Дыка хөй школаларда школа чоогунуң спорт шөлдери чок.

Спортту массалыг болдурарының аргалары бисте бар турза-даа, ону чедип ап шыдавайн турар бис. Кедээ черлерде күш-культура ажылы кошкак. Аныяк колхозчуларны, совхозтарның, МТС-терниң болгаш СТС-терниң ажылчыннарын спортче хаара тудар талазында ам-даа улуг ажылдарны чорудары негеттинер.

Бистиң дээре спортчуларывыстың көргүзүп турар түңнелдерин өске областарның, крайларның түңнелдеринге деңнээрге ыракта кудук. Чоокта чаа Владивостокка классиктиг хүреш талазы-биле, Читага баскетбол талазы-биле болуп эрткен зоналар аразының маргылдааларынга бистиң областың командалары сөөлгү черлерни ээлээн. Ооң буруузун спортчуларже чууй каап болбас ужурлуг. Чүге дээрге, бистиң спортчуларывыс хоорайлар аразының маргылдааларынга моон мурнунда киржип чорбаан, ол талазы-биле дуржулга чок. А ооң эң-не кол чылдагааны болза спортчуларны ол хире харысалгалыг маргылдааларже чорударда эки белеткеп, шилип албайн турарында.

Күш-культураны массалыг болдурар дээш, спортчу бедик түңнелдер дээш демиселге комсомол организациялары ам-даа эгелекчи чоруун көргүспейн турар. Комсомолчулар дээрге күш-культурага ынак болур болгаш аныяктарны спортче хаара тудуп эвилелдээр ужурлуг.

Күш-культура шимчээшкинин массалыг болдурары болгаш спортчу түңнелдерниң деңнелин бедидери спортчулар-биле кижизидилге ажылын чорударындан хамааржыр. Бисте чамдык күш-культуржуларның меңээргенир, будалыр, арагалаар чорууп кижизидилге ажылының ам-даа четпезин херечилеп турар.

Областың спортчу ниитилелдериниң болгаш организацияларының тургузукчу конференциязы болза культура болгаш спорт ажылдарын үндезини-биле экижидеринче угланган шиитпирни хүлээп алган. Чоокку чылдарда Тывага күш-культуржуларның санын 20 муң чедир өстүрүп, 15 муң 210 хөрек демдектерлиг, 2500 разрядтыг спортчуларны белеткээри болгаш дыка хөй бөдүүн спорт шөлдерин дерип кылыры көрдүнген.

Ажылчы чоннарны кижизидеринге кол чүүл—күш-культура болгаш спорт ажылын улам экижидер херекче профэвилел, комсомол болгаш өске-даа хөй-нииты организациялары чогуур кичээнгейни угландырар ужурлуг.

Б. ТОКАРЕВ,

спортчу ниитилелдер болгаш организациялар Эвилелиниң область чөвүлелиниң даргазының оралакчызы.

ТЫВАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Апрель 25-те Бичии залга

В. Көк-оолдуң

«АХ, ЧАРАЖЫН-АА»

деп шиизиниң баштайгы көргүзүү болур. Эгелээри кежээкиниң 8 шакта

апрель 26-да хүндүс болгаш кежээ Улуг залга

Мольерниң

«АЛБАДАТКАШ ЭМЧИ БОЛГАН»

деп шиизиниң баштайгы көргүзүү болур. Бичии залга

В. Көк-оолдуң

«АХ, ЧАРАЖЫН-АА»

деп шиизи болур.

Хүндүскү көргүзүглер 12 шакта, кежээкизи—8 шакта болур.

ДИРЕКЦИЯ.

НИИТИ ЧУРТТАЛГА ЧЕРИНИҢ АРЫГ-ШЕВЕРИН САГЫҢАР!

АРЫГ-ШЕВЕР болза, кадыкшылды камгалаарынга болгаш быжыглаарынга эргежок чугула. Кайда хир бар болур—ында аарыг-аржык. Ылаңгыя чурттаалга черинге арыг-шеверни тудары чугула.

Нииты чурттаалга черин, ылаңгыя удуур өрээлди хирлендирбес дээш оралдажыр херек. Нииты чурттаалга черинче киреринерде буттарыңарны дүрбүңер. Таакпы сывын болгаш үүрмек бок чүүлдерни чүгле таакпы хүлү кактаар чүвеге, тускай бок урар савага салыр. Шала кырынче дүкпүрүп черле болбас, ында тускай чараа дүкпүрер херекселди салып каан турар. Чем артыын болгаш өске-даа бoктарны халыптыг бөдүрээге урагаш, ону хүннүң-не үндүрүп төп турар херек.

Өрээлди аштаарда ол пөс азы ширбинди болгаш щётканы өттүрүп алгаш аштаар. Аштап арыглаашкын үезинде форточканы азы соңганы ажыдыңар. Чүгле бо бөдүүн дүрүмнерни сагыыр болза, довурак-доозунну бурулатпайн барып болур.

Нииты чурттаалга черинге быт-курт тургуспас ужурлуг. Оларның тыпты бээрин болдурбас төлээде орун-дөжекти арыг-шевер тудар, бокту чогуур өйүнде үндүрер, чем артыын ажык кагбас ужурлуг. Ындыг амытаннарны чок кылырынга ДДТ деп кургаг чүүл болгаш өске-даа чүүлдер чедиишкиниг ажыглаттынып болур. Нииты чурттаалга черинге арыг-шевер дугайында сагыш-салыышкын — ында чурттап турар кижи бүрүзүнүң чугула хереэ.

Нииты чурттаалга чериниң арыг-шевери дээш демисежиңер!

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин, кудумчузу, бажыӊ № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының, партийжи амыдырал килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал килдизиниң 37-13, кедээ ажыл-агый, иштики информация килдистериниң 21-47, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 22-64, чагаа килдизиниң 21-27, бухгалтерияның 35-24, корректорларның 20-60.

ТС—00739.

Чагыг № 1164. Культура эргелелиниң типографиязы.